

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

факультет іноземних мов

кафедра германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ**
НІМЕЦЬКОМОВНИХ НЕПРАВДИВИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

Студентки 2 курсу групи 2МДН

Освітньої програми Філологія. Германські мови і літератури
(переклад включно) (німецька, англійська))

Спеціальності 035.043 Філологія. Германські мови і
літератури (переклад включно)

Галузі знань 03 Гуманітарні науки

Ступеня вищої освіти магістра

Ляшенко Людмили Вячеславівни

Науковий керівник: Сольська Т. М., кандидат філологічних
наук, старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2019 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ І УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕПРАВДИВОГО МОВЛЕННЯ	8
1.1. Неправдиве мовлення з позиції прагматики.....	8
1.2. Мовностилістичні характеристики неправдивих висловлень.....	11
1.3. Просодичні та екстралінгвальні засоби спілкування.....	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНИХ НЕПРАВДИВИХ ВИСЛОВЛЕНЬ.....	26
2.1. Мета і завдання експериментально-фонетичного дослідження.....	26
2.2. Акустичний аналіз просодичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень.....	27
2.3. Неправдиве мовлення у фільмі „Jakob der Lügner“.....	30
2.4. Синтаксичні особливості неправдивого мовлення у фільмі „Jakob der Lügner“	31
2.5. Паузальні характеристики неправдивого мовлення	33
2.6. Темп у неправдивому мовленні.....	38
2.7. Динамічні характеристики неправдивого мовлення.....	44
2.8. Мелодичні характеристики неправдивого мовлення.....	49
2.9. Акцентно-ритмічні характеристики неправдивого мовлення.....	56
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	59
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ І УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Гц	–	Герц
дБ	–	децибел
с	–	секунда
РГ	–	ритмогрупа
ЧОТ	–	частота основного тону
◎	–	позначає злиття лексичних одиниць в одну ритмогрупу
	–	одна вертикальна риска позначає межі синтагм
	–	двома вертикальними рисками позначено межі фраз
'	–	наголос у ритмічній групі / синтагмі
⋮	–	надкоротка пауза
/	–	коротка пауза
//	–	довга пауза
→	–	рівний мелодійний контур
↓	–	низхідний мелодійний контур
↑	–	висхідний мелодійний контур

ВСТУП

Неправда дуже часто зустрічається в суспільному інформаційному просторі. Люди вдаються до нещирості у повсякденній діяльності як з вимушеної необхідності, так і умисно, вважаючи, що краще приховати неприємне, негативне, ніж заподіяти іншій особі розчарування та страждання. Неправда суперечить загальнолюдським вимогам, що впливають із потреби людей мати адекватне уявлення про суспільство, в якому вони живуть, про вчинки оточуючих, які вони повинні оцінювати, про життєві обставини, в які вони потрапляють.

Нещирі мовці під час спілкування спотворюють зміст інформації, вдаються до числених помилок, неточностей, які важко розпізнати в мовленні. Тому знання та вміння, виявляти, розпізнавати і викривати неправду в комунікації дозволяють адресату уникнути багатьох проблем та неприємних ситуацій.

Дослідженням неправдивого мовлення займалися науковці Л. Я. Терещенко, О. І. Морозова, А. С. Васильченко, П. Екман, А. В. Ленц, Г. П. Грайс. Однак головна увага лінгвістів зосереджувалася на лексичних, синтаксичних, лінгвопросодичних характеристиках неправдивої комунікації, тоді як фоностилестичні характеристики неправдивих висловлень залишалися поза увагою лінгвістичних студій.

Актуальність роботи визначається зростаючим інтересом мовознавців до вираження неправди у мовленні за допомогою просодичних характеристик, необхідністю розкриття ролі у створенні неправдивих повідомлень. У зв'язку з цим виникає потреба дослідження інтонаційних параметрів висловлень нещирих мовців.

Об'єктом дослідження є мовностилестичні характеристики неправдивого німецького мовлення на основі фільму „Jakob der Lügner“.

Предметом дослідження є фоностилестичні засоби, які визначають неправдиве мовлення.

Матеріалом дослідження було обрано озвучене мовлення героїв фільму „Jakob der Lügner“.

Мета дослідження полягає у встановленні та аналізі фоностилістичних засобів виявлення неправди у фільмі „Jakob der Lügner“. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких основних **завдань**:

- обґрунтувати теоретичні засади виявлення фоностилістичних характеристик неправдивого мовлення;
- розглянути підходи до дослідження неправдивого мовлення;
- проаналізувати ознаки неправдивої комунікації;
- виявити основні фонетичні та мовностилістичні засоби виявлення неправди;
- установити основні просодичні компоненти, які характеризують неправдиве мовлення;
- вивчити закономірності інтонаційного оформлення неправдивих висловлень;
- розробити методику експериментального дослідження просодичних характеристик неправдивого мовлення.

Методи дослідження. У роботі застосовано *описовий метод* – для визначення фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень та встановлення засобів їх просодичного оформлення; *метод систематизації й узагальнення* – для здійснення комплексного аналізу отриманих даних. *Кількісні методи* слугують засобом виявлення частотності вживання фоностилістичних характеристик вираження неправди. Експеримент проведено із застосуванням *емпіричних загальнонаукових методів* (вимірювання, порівняння) та *спеціальних методів експериментально-фонетичного дослідження* (акустичний аналіз) – для поетапного дослідження просодичної організації неправдивого мовлення. Опрацювання й узагальнення здобутих даних здійснено за допомогою *методу кількісного аналізу*.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше виявлено та здійснено комплексний аналіз фоностилістичних засобів вираження неправди на

основі фільму „Jakob der Lügner“ та запропоновано методику аналізу просодичних характеристик неправдивого мовлення.

Отримані результати є внеском у розкриття просодичних ознак неправдивої комунікації, що визначають **теоретичне значення** роботи.

Практичне значення даної роботи полягає в комплексному дослідженні просодичних характеристик неправдивого мовлення на основі фільму. Результати дослідження є внеском у загальну фонетику, фоностилістику. Виявленні закономірності просодичних характеристик неправди у мовленні можуть скласти основу для подальших наукових пошуків у галузі теорії неправдивої комунікації, а також при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт з германської філології.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на шістнадцятій міжнародній студентській Інтернет-конференції „Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі“ (4 грудня 2018 р., м. Вінниця), на сімнадцятій міжнародній студентській Інтернет-конференції „Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі“ (14-15 березня 2019 р., м. Вінниця), на міжнародній науково-практичній конференції „Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації“ (30 серпня 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький), на міжнародній науковій конференції „Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки“ (11 жовтня 2019 р., м. Київ) на Всеукраїнській науковій конференції „Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі“ (20 листопада 2019 р., м. Вінниця).

Структура магістерської роботи. Дана робота містить вступ, два розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел.

У **вступі** викладено мету та завдання дослідження, обґрунтовано актуальність вибраної проблематики, висвітлений загальний стан дослідження фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень,

окреслено новизну отриманих результатів та запропонованих підходів, визначено теоретичне та практичне значення роботи.

У **першому розділі** розглядається неправдиве мовлення з позиції прагматики, аналізуються мовностилістичні характеристики неправдивих висловлень та характеризуються просодичні та екстралінгвальні засоби спілкування.

Другий розділ присвячено методиці просодичних характеристик німецьких неправдивих мовлень, паузальним, темпоральним, динамічним, мелодичним та акцентно-ритмічним характеристикам неправдивого висловлення.

У **загальних висновках** підводяться підсумки проведеного дослідження та окреслюються перспективи подальших наукових розробок у вивченні фоностилістичних характеристиках німецькомовних неправдивих висловлень.

РОЗДІЛ 1

ПРОСОДІЯ ЯК ФОНОСТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПРАВДИВОГО МОВЛЕННЯ

1.1. Неправдиве мовлення з позиції прагматики

Брехня є не тільки соціально-психологічним феноменом життєдіяльності людини в суспільстві, а й своєрідним кодом будь-якої комунікації. Цей феномен розглядається у різних напрямках – філософії, соціології, психології, юриспруденції та лінгвістиці.

Брехня може бути прямою протилежністю правді, чи бути частковим відступом від неї (перебільшення в розповідях, слова в компліментах, формулах етикету тощо). Особливим видом брехні є самообман, коли людина щиро вірить у свою правоту і знаходить для себе виправдання [6, с. 342].

До причин брехні належать страх перед неприємностями різного роду – болем, голодом, осудом, приниженням, невдачею; необхідність дотримання правил етикету; бажання зберегти спокій близьких людей; бажання показати себе з найкращої сторони; виправдати свої вчинки тощо. На переконання У. Еко „охопити повністю весь спектр брехливості не те що важко, а мабуть що принципово неможливо з огляду на те, що коли правда може бути тільки одна, то відхилень від неї може існувати нескінченна кількість, від абсурдних недорікуватих нісенітниць та бездарних ідіотських дурниць до фундаментально продуманих грандіозних монбланів систем облуди, яку до того ж слід помножити на нескінченне ж число методів відхилення від правди, тобто способів її спотворення“ [19, с. 125].

Розглядаючи неправдиве мовлення з погляду філософії, І. Кант зазначав: „...якщо людина знає, що говорить неправду, то її висловлювання називається брехню. Навіть нешкідливу брехню не можна вважати невинною, оскільки вона залишається серйозним порушенням обов'язку щодо самого себе“. Така брехня

принижує людську гідність, ставить під сумнів порядність особистості людини й позбавляє її довіри з боку оточуючих [3, с. 23].

А. Піз установив, що передача інформації відбувається лише на 7 % за допомогою вербальних засобів (тільки слів), у той час як головну роль у цьому процесі відіграють звукові засоби (тон голосу, інтонація) – 38 %, і невербальні засоби – 55 % [46, с. 72]. Р. Бердвіссл провів аналогічні дослідження щодо невербальних засобів у спілкуванні людей. Він установив, що в середньому людина говорить словами тільки протягом 10-11 хв на день і кожне речення в середньому звучить не більше 2,5 с. Р. Бердвіссл виявив, що спілкування словами в бесіді становить менше 35 %, а понад 65 % інформації передається з допомогою невербальних засобів спілкування. Проте невербальну комунікацію потрібно розглядати та аналізувати відповідно до ситуації, яка виникла [18, с. 225].

Однією з ознак неправдивої комунікації є спотворення істини – відповідності знання об'єкта, дійсності, існуючої реальності. Неправда у мовленні характеризується як висловлювання, що ґрунтується на обмані або неповному знанні

До неправдивого мовлення можна віднести помилки – знання, що містяться у свідомості мовця, які не відповідають реальності, але сприймаються як істинні. Повідомлення, яке містить недостовірну інформацію, вважається дезінформативним. Дезінформація – це введення в оману у зв'язку з наданням неправильної інформації, передача (об'єктивно) помилкового знання як істинного або (об'єктивно) істинного знання як помилкового. Дезінформація є основою для утворення неправдивих висловлювань [17, с. 83].

Загальновизнаним є той факт, що ані окреме слово, ані речення не можуть характеризуватись згідно зі своїм змістом у термінах істинності або неістинності, оскільки референція може приписуватися лише реченню в контексті, з огляду на інтенції мовця, тобто висловлюванню. Неправдиве висловлювання виражає неістинну пропозицію, яка свідомо експлікується мовцем у комунікативній ситуації з метою введення адресата в оману. Мовець, керуючись прихованими

мотивами, програмує власну мовленнєву діяльність й реалізує її в особливих тактиках й стратегіях проведення і корекції спілкування. Його інтенції пов'язані з бажанням увести співбесідника в оману, висловлювання мають лише декларативно правдивий характер, а загальний маніпулятивний характер комунікативної діяльності вказує на ставлення мовця до свого адресата як до об'єкту впливу. [55]

О. І. Морозова тлумачить смисл неправдивого висловлювання як „багатоплановий зміст складного мовного знака, що конструюється у конкретній ситуації спілкування“ [40, с. 123].

З позиції прагматики неправдиве мовлення вивчається спочатку в зв'язку з логічними парадоксами. Одним із таких логічних парадоксів став парадокс Мура, або брехуна. А. Вежбицька, Дж. Р. Серль, Дж. Остін, Й. Майбауер виділяють певну категорію брехні, що включає в себе низку елементів, ознак та властивостей неправди.

При дослідженні неправдивого мовлення важливими є прагматичне значення висловлення, референція мовця, відношення суб'єкта до того, про що він повідомляє. Так, Г. П. Грайс докладно розбирає Принцип Кооперації, який реалізується в чотирьох категоріях: Кількості, Якості, Відношення і Способу [12, с. 217].

Категорія Кількості (інформативності) обумовлена тією кількістю інформації, яку необхідно передати адресату. Порушення цієї категорії призводить до неповного розуміння повідомлення. У зв'язку з тим, що адресат не увів слухача в курс справи, перший не досягне бажаного комунікативного ефекту – впливу на співрозмовника. Зайва інформація також може ввести співрозмовника в оману, спантеличити [12, с. 219].

До категорії Якості (істинності) відносяться істинність, щирість повідомлення. Даючи свідомо помилкову інформацію, мовець змінює хід бесіди, думки і знання співрозмовника [12, с. 220]. Основними ознаками, які вказують на порушення цієї категорії є іронія, метафора, літота, гіпербола [41, с.109].

Метафора має потенціал для маніпулювання свідомістю адресата, і це нерідко використовується в рекламі, де фактичне перекручення фактів є юридично забороненим, наприклад: (a) *“Want to feel 21 again?” Let’s talk.* (b) *Turning back time has become a reality. More than a moisturizer and far beyond other anti-aging creams, retroactive is like nothing you’ve used before* (Реклама RETROACTIVE CREAM). У цій рекламі крему для обличчя вислови (a) та (b) ужито в переносному сенсі, але, апелюючи до природного бажання кожної жінки мати молодший і привабливіший вигляд, вони спонукають представниць цільової групи цієї реклами до буквальної інтерпретації, що призводить до самообману [41, с.110].

Категорія Релевантності (відношення) включає в себе повідомлення, які стосуються конкретної теми. У протилежному випадку бесіда стає незрозумілою, а слухач і мовець наприкінці бесіди забувають, які наміри в них були спочатку [12, с. 230].

До категорії Способу належить чітка відповідь та однозначність [12, с. 235]. А. С. Васильченко вважає, що конкретність повідомлення є одним з критеріїв щирості та правдивості співрозмовника. Зайва багатослівність спантеличує і ускладнює розуміння мети висловлення, хід думки і знижує ступінь уваги слухача [7, с. 42-43].

Отже, неправдиве мовлення з точки зору прагматики виражає неістинну інформацію, яка свідомо експлікується мовцем у комунікативній ситуації з метою введення адресата в оману. Мовець, керуючись прихованими мотивами, програмує власну мовленнєву діяльність й реалізує її в особливих тактиках і стратегіях проведення спілкування. Прагматика вивчає передачу значення, яке залежить не від структурного і лінгвістичного знання мовця і адресата, а від контексту висловлювання, будь-яких попередніх знань мовця і адресата про тему розмови, намірів та інших факторів.

1. 2. Мовностилістичні характеристики неправдивих висловлень

Дослідники неправдивої комунікації Дж. Бургун, Д. Буллер диференціюють інформацію, що передається нещирим мовцем, на повідомлення різних видів: 1) стратегічні (інтенціональні повідомлення, спрямовані на введення адресата в оману); 2) нестратегічні (мимовільні вказівки на дійсний стан справ) [55].

Форми вербалізації змісту НВ стратегічного типу є результатом цілеспрямованого й свідомого відбору суб'єктом неправдивої комунікації мовних засобів із метою викривлення уявлення його адресата про референтну ситуацію. Нестратегічний характер притаманний мимовільним, неусвідомлюваним формам вираження правдивого смислу, який передається мовцем вербальними або невербальними засобами поряд із неправдивим повідомленням [55].

Стратегічні форми вираження змісту НВ поділяються на центральне й допоміжне неправдиві повідомлення. Центральне неправдиве повідомлення становить вербалізовану неістинну пропозицію – основний зміст висловлювання, який згідно з очікуваннями нещирого мовця має відтворити його адресат. Наприклад, нетактовно вказавши на надмірну повноту вагітної жінки, мовець (хлопчик Бобі) під тиском матері змушений вдатися до заперечення власних слів: „You are getting very fat“, he said happily. „Bobby!“ Liz was mortified. „Sorry“, Bobby said miserably. „You are not fat at all“. (Dowling, 33) – при цьому відбувається заміна істинної пропозиції, вираженої в реченні You are getting very fat, на неістинну пропозицію (You are not fat) [55].

Функція допоміжного неправдивого повідомлення полягає в переконанні адресата в щирості мовця та істинності висловлювання.

Нестратегічні повідомлення, здійснені суб'єктом неправдивої комунікації, виражаються двома формами: 1) витік інформації – мимовільне викриття мовцем власних прихованих інтенцій, поглядів та почуттів і 2) сигнали неправди – індикатори того, що, ймовірно, відбувається введення в оману (без указівки на характер інформації, яка приховується) [55].

Таблиця 1.1

Неправдиве мовлення			
Стратегічні повідомлення (спрямовані на введення адресата в оману)		Нестратегічні повідомлення (мимовільні вказівки на дійсний стан справ)	
Центральне (становить вербалізовану неістинну пропозицію – основний зміст висловлювання, який має відтворити адресат)	Допоміжне (полягає в переконанні адресата в щирості мовця та істинності висловлювання)	Витік інформації (мимовільне викриття мовцем прихованих інтенцій та почуттів)	Сигнали неправди (індикатори того, що, ймовірно відбувається введення в оману)

З огляду на існування різних форм вербалізації комунікативного внеску нещирого мовця, існують такі види неправдивих висловлювань:

1) однокомпонентне НВ (неістинну або істинну пропозицію – у випадку правди, яка видається за неправду, що свідомо й цілеспрямовано вербалізується мовцем із метою введення співбесідника в оману). Наприклад, мовець (хлопчик Роккі) навмисно хибно зауважує, що його мати згадує в розмовах колишнього чоловіка: Rocky jerked his head toward Rusty and lied: „She talks about you“. (Minaham, 29) – твердження She talks about you вербалізує пропозицію, що не репрезентує істинного стану речей;

2) двокомпонентне НВ стратегічного типу (запевнення в щирості та правдивості) на зразок: „You are what?“ „Yes, my friend, it is true – your eyes is lookin“ at this very moment on the pore disappeared Dauphin, Looy the Seventeen, son of Looy the Sixteen and Mary Antonette. (Twain, 126). Висловлення адресатом

недовіри змушує мовця додати до основного неправдивого змісту (ствердження факту свого королівського походження) ще й хибну оцінку цього змісту (it is true);

3) двокомпонентне НВ нестратегічного типу (мимовільне викриття мовцем прихованої інформації). Наприклад, у розмові зі священиком детектив намагається видати себе за прихожанина, хоча насправді він розшукує серед прихожан церкви давно зниклу людину: „Good morning, Father. Have I missed the service?“ „You have indeed.“ „Well, there’s Midnight Mass at eleven tomorrow night. For Mass today, you’ll need to go to Hereford.“ „I was meant to join a friend for your service” – he stuck with the word – „but obviously I sot the time wrong.” (Francis, 218). Неправдива заява детектива про намір відвідати церковну службу супроводжується обмовкою – він неодноразово називає літургію просто „службою”, що викриває його недосвідченість у церковних питаннях і ставить під сумнів правдивість його твердження.;

4) трикомпонентне НВ (поєднує в собі попередні висловлювання), на зразок: Sir Benjamin: she looks like a mended statue, in which the connoisseur may see at once that the head’s modern, though the trunk’s antique! Mrs. Candour: Ha! Ha! Ha! Well, you make me laugh; but I vow I hate you for it. (Sheridan, 245). Залюбки обговорюючи знайомих, жінка, намагається вдавати добродішного обурення плітками. Таким чином, у її висловлюванні можна виділити три компоненти: а) нестратегічне правдиве повідомлення (мимовільне викриття справжнього ставлення до пліток – Ha! Ha! Ha! Well, you make me laugh), б) допоміжне неправдиве повідомлення (завбачливе запевнення в щирості - I vow) і в) центральне неправдиве повідомлення (I hate you for it). Загальний сенс цього та інших типів неправдивих висловлювань, наведених вище, буде залежати від того, яку вагу адресат надасть кожній із частин висловлювання [55].

Автор книги „Психологія брехні“ професор Пол Екман стверджує, „немає жодного жесту, виразу обличчя або мимовільного скорочення м’язів, які самі собою означали б, що людина бреше. Існують тільки ознаки, за якими можна зробити висновок, що слова невдало підібрано або емоції не відповідають їм [18,

с. 75]. Тому виявити неправду доволі складно. Нещирих мовців видають слова, паузи, тембр голосу, інтонація, темп мовлення.

Найбільш яскравими ознаками брехні є паузи, які можуть бути довготривалими та занадто частими. Затримки перед словами, особливо під час відповіді на питання, завжди наводять підозри. Акустично пауза означає припинення звуку, а фізіологічно – припинення артикуляції. Досить часто сприймаються на слух чіткі паузи, але голос мовця при цьому продовжує звучати, в такому випадку говорять про психологічні паузи [22, с. 89]. У німецькій мові вони супроводжуються заповненими паузами – „Еее...“, „Ммм...“, „Нм...“ та іншими. Зазвичай пауза вказує на наростання психологічної напруги і тому часто зустрічається в тих місцях промови, де описується різка зміна подій, де є антитеза, контраст, несподіванка, обман.

Тон голосу також може видавати неправду та відображати емоції, майже 70% нещирих мовців говорять значно вищим голосом [78]. Проте тон голосу не завжди є індикатором брехні; це ознака страху, гніву, збудження. Емоційні зміни голосу сховати непросто, будь-який вид хвилювання накладає характерний відбиток на звучання голосу. Якщо метою брехні є приховування страху, або гніву, голос буде звучати вище і голосніше. Прямо протилежні зміни тону голосу можуть видати смуток, який намагається приховати брехун [18, с. 97].

Багато нещирих мовців видають себе власними необережними висловлюваннями. Справа не в тім, що вони не змогли висловити свою думку якось інакше, або намагалися і не спромоглися. Вони просто не вважали за потрібне ретельно підбирати слова. Навіть обережного брехуна може підвести те, що Зигмунд Фрейд визначив як обмовка. Він вважав, що обмовки — це „...щось, що не хотілося б сказати, і чим видаєш самого себе“. Фрейд стверджував, що „стримування свого наміру сказати що небудь є необхідною умовою для того, щоб відбулася обмовка“, проте не кожна обмовка свідчить про обман. Аналізуючи ситуацію, треба брати до уваги весь контекст. Можуть викривати брехуна і словесні тиради, де помилковими є не одне чи два слова, а зазвичай ціла фраза.

Мовець під впливом сильних емоцій не завжди контролює своє мовлення і розповідає приховану інформацію [18, с. 120].

Людина, яка приховує неправду, уникає відкритих запитань та коротко відповідає: „*Wie war's?*“ – „*Schön!*“ така поведінка пояснюється страхом викриття, наприклад, „*Wie war der Film?*“ – „*Gut*“ мовець, не бачивши фільм, на запитання відповідає коротко та нейтрально, без подробиць, оскільки боїться помилитись, неправильно вказавши акторів, сюжет, проте є ризик хибно оцінити правдиву людину, мова якої – ухильна, тобто це її манера мовлення, а не ознака брехні. Американський телеведучий та журналіст Том Брокау, стверджує, що ухильні відповіді на запитання характеризують неправду: „Більшість ознак, на які я звертаю увагу, не фізичні, а вербальні. Я не шукаю на обличчі людини ознак того, що вона бреше. Мене цікавлять ухильні відповіді або витончені виверти“ [18, с. 150]. Дослідження психології брехні підтверджують, що деякі люди, коли брешуть, не дають прямих відповідей, або дають більше інформації, ніж потрібно [63, с.151].

Несуттєві повторення „*Wo warst du gestern Abend?*“ – „*Du willst wissen, wo ich gestern Abend war? Wo soll ich schon gewesen sein?*“ та зустрічні запитання „*Was soll ich dazu sagen?*“ або „*Was hab ich damit zu tun?*“ характерні мовленню брехунів, а також слова-паразити „*Ähm*“, „*Naja*“, які використовуються для того, щоб дати можливість продумати відповідне пояснення [78].

Значна кількість повторюваних слів також є ознакою неправдивого висловлення, як, наприклад „*Ich bin ein ehrlicher Mann mit ehrlichen Gedanken, und ich habe ein ganz ehrliches Leben*“. Зловживання повторами спровоковане наміром продублювати судження, що не мають реального підтвердження, аби надати їм більшої аргументованої сили.

Однією з найвагоміших і найабсурдніших ознак неправдивого мовлення є клятва. Німецький науковець Г. Вайнріх, визначив клятву сигналом брехні найвищого ступеня [55]. Нещирі мовці схильні до клятв та запевнень правдоподібності „*Ich schwöre bei allem, was mir heilig ist...*“; „*Ganz ehrlich*

gesagt...“; „Ich versichere Ihnen,...“ для того щоб переконати інших в своїй правдивості і сумлінності, чесні люди більш впевнені у фактах, і не потребують стількох зусиль, щоб їм повірили [78].

Якщо в мовленні часто звучить слово „чесно“ (*ehrlich*), значить, людина відчуває себе за щось винуватою й виправдовується. Бувають випадки, коли нещирий мовець, ризикуючи бути викритим, змушує адресата відчувати провину за своє запитання, використовуючи фрази на зразок: *„Ich wette, den Kollegen aus dem Vertrieb werden solche Fragen nicht gestellt!“; „Dass du mir nicht vertraust, enttäuscht mich sehr.“*. Також для нещирого мовця характерні мовленнєві помилки та подовжування складів, наприклад *„Das gefä-ä-ällt mir sehr“*.

Неправдиве мовлення характеризується складністю формулювання думки *„Ich würde so etwas nie und nimmer über mich bringen“* на відмінну від правдивого, *„Sowas würde ich nie tun“*. Чим складніше повідомлення, тим важче зрозуміти його зміст і легше ввести адресата в оману. Наприклад, мовець – контролер (із роману Ф. Кафки) на вимогу затриманого пред’явити ордер на обшук та арест, замість пояснення намагається складними висловлюваннями виразити неправдиве співчуття затриманому, чим викликає в адресата недорозуміння та розгубленість: *„Du lieber Himmel!“ sagte der Wächter, „dass Sie sich in Ihre Lage nicht fügen können und dass Sie es darauf angelegt zu haben scheinen, uns, die wir Ihnen jetzt wahrscheinlich von allen Ihren Mit-menschen am nächsten steht, nutzlos zu reizen“*. Бідність мовлення також може свідчити про обман: відома актриса, заарештована службою державної безпеки, не маючи бажання пояснювати реальну причину своєї відсутності чоловіку, вводить його в оману: *„Ghrista?!“ – „Komm...ich...na ja... ich war’s in Brandenburg... Es gab kein Wasser... Ich muss erst duschen...“* (Das Lebender Anderen, 2006) [37, с.134].

Терещенко Л. Я. у праці „Стилi неправдивого мовлення“ акцентує увагу на тому, що для неправдивого мовлення характерні неясність і багатослів’я, велика кількість семантичних модифікаторів, узагальнюючих слів (*all, nobody*), стереотипних фраз, повторів, довгих і складних висловлень, які однак містять

мало фактичної інформації. Мовці, які кажуть неправду, також схильні до перебільшень та накопичення деталей задля створення ефекту достовірності [56].

Одним із різновидів неясності, що використовується для введення співрозмовника в оману, є використання слів-замінників: *whatsitname, whatsit, thingy, thingymmy*. У випадку використання таких слів нещирий мовець навмисно імплікує, що йому/їй не відомі або він забув назву об'єкта чи ім'я людини, про які йде мова: *When I recognized the depression, I knew whom he was talking about. I said lightly, knowing what was coming: „What bint, for Christ sake?” “That scruffy-looking one. Her that always wore that suède coat.” I poured unconcern into my voice. “Who – Liz What’s-her-name?” “Yer, Woodbine Lizzy”* [56].

Деперсоналізованість і невизначеність обмежена кількість згадувань власної особи, присутні посилання на третю особу, безособові та деперсоналізовані конструкції (зі словами *one* та *we*, у пасивному стані) також характерні для неправдивого мовлення. Мовець намагається уникнути прямої відповідальності за брехню, дистанціюватись від власних висловлювань, перенісши фокус на зовнішній контекст. Для прикладу: *“Evening Post here,” he managed to quaver through his snout. “And what can I do for you, sir?” <...> “Er...we’d like to do a little paragraph about you for our, for our Saturday page,” he said beginning to plan –* брехун видає себе за кореспондента, але не надає жодної особистої інформації, використовуючи метонімію та узагальнення (*we, our*). Використання такого стилю характеризує бажання мовця зменшити власну відповідальність за неправду.

Невизначеність і деперсоналізованість мовлення характерні для випадків ввічливої ухильності, коли бажання підтримати контакт таке ж важливе як і потреба у приховуванні певної інформації [56].

Характерними рисами неправдивої комунікації є акцент на власній особі (зловживання займенниками *I, me, my*, в німецькій мові *ich, meine, mir*), велика кількість вставних конструкцій, що висловлюють і нав'язують особисте ставлення до висловлення, вживання лексики відповідної ключової тематики, зокрема термінології, властивої для представника певної професії або слів, що вказують на

емоцію, що імітується. Наприклад, вбивця, якому не вдалося позбутися своєї жертви, навпаки, намагається видати себе за жертву: невірно ідентифікує себе, вербалізує свої нещирі емоції, а також акцентує своє персональне бачення ситуації: *“My name is Amy Carpenter and ...” She stopped to weep some more but only for a moment. “She thinks I’m having an affair with her husband and I swear to God I’m not. Look what she did to me! Please, let me get to a doctor. Oh please, please.” <...> ‘Oh God! Please don’t make me sit here like this. Please, get me to a doctor. I’m so scared I’ll bleed to death.’* [56].

Отже, для неправдивого мовлення характерні значна кількість пауз, підвищення тону голосу, довгі та короткі повідомлення, які містять мало фактичної інформації, обмовки, ухильні відповіді на запитання, зустрічні питання, значна кількість повторювальних слів, обмежена кількість згадувань власної особи або ж навпаки. Мовленнєвих ознак нещирості є досить багато, але їх потрібно розглядати залежно від ситуації та контексту.

1. 3. Просодичні та екстралінгвальні засоби спілкування

До просодичних засобів спілкування відносять висоту тону, силу звучання, темп, фразовий наголос, паузи, тембр.

Важливим засобом комунікації є інтонація, яка виконує комунікативно-прагматичну функцію оформлення висловлення і належить до суперсегментного рівня мови, являючи собою складне поняття, що по-різному визначається дослідниками.

О. О. Павлишинець визначає інтонацію як сукупність фонетичних засобів, які використовують для оформлення словосполучень та речень в усному мовленні [60, с.73].

Вольфганг Хесс стверджує, що інтонація – це сукупність мелодійних феноменів, які змінюються залежно від частоти мовлення.

У „Словнику лінгвістичних термінів“ О. С. Ахманової є наведено таке визначення інтонації – це складний комплекс просодичних елементів, що включає мелодику, темп, інтенсивність, тембр і наголос [2, с. 300].

Л. Р. Зіндер вважав, що будь-яке висловлення від паузи до паузи, незалежно від його тривалості, має бути фонетично оформлене як єдине ціле, таке оформлення визначається як інтонаційне висловлювання [22, с. 90].

Філолог М. С. Трубецької виділив три функції інтонації: комунікативну, апелятивну – вплив на слухача та експресивну – ідентифікація мовця [59, с.183]. За словами В. Виноградова, розглядаючи смисловий аспект мовлення, залежно від контексту, ситуації, типу мовця, експресивності та стилю мовлення одне і те саме висловлювання за одного і того самого синтагматичного членування може бути по-різному осмислено за рахунок того, що до семантики синтагм входить інтонація мовлення [22, с.113].

А. А. Калита стверджує, що інтонація виступає у ролі фактора, який може змінити смисл висловлювання за рахунок складної взаємодії частотних, динамічних та темпоральних характеристик. При цьому, залежно від ситуації спілкування, потреб комунікації та інтенції мовця ті чи інші компоненти інтонації можуть набувати провідної ролі у вираженні смислу висловлювання [57, с.300].

Засобами інтонаційної виразності є темп мовлення, ритм, паузи, наголос, вибір яких залежить від різних обставин.

На смислову структуру мовлення впливають і наголоси — виділення складу в слові, слова силою голосу, підвищенням тону.

О. М. Никонова стверджує, що наголос і паузи визначають ритм мовлення — часову організацію мовленнєвого потоку, його циклічність [60, с.116]. Ритм як компонент інтонації подібно мелодиці найтіснішим чином пов'язаний зі смисловою структурою та емоційним навантаженням висловлювання: зміни ритмічної структури висловлювання спричиняють зміни його смислової структури, яка вводить адресата в оману.

Важливим у мовленні є тон, який вживається для виокремлення висоти звуку, як чинника смислової відмінності слів.

Морозова О. І. стверджує, що зміна тональності у неправдивій комунікації пов'язана з нейтралізацією стратегічної мети мовця ввести свого співрозмовника в оману та з її підпорядкуванням іншій меті, що є не егоцентричною, а реляційною. До неправдивих висловлень зі зміненою тональністю, або модифікацій неправди, вона відносить ввічливість, гумор, іронію, образність та фантазію [41, с.112].

Наприклад: “*How is the baby, Mrs Martinez?*” (a) “*Always asking for you.*” (b) *This seemed unlikely* (8, 97). У висловленні (a) інтенція адресанта ввести адресата в оману підпорядкована меті підвищення “обличчя” останнього, отже, це висловлення ілюструє випадок неправди зі зміненою тональністю – увічливості [41, с.112].

Гумор також можна розглядати як зміну тональності неправди, яка може експлуатуватися мовцем для введення співрозмовника в оману. Іронія є видом зміни тональності неправдивого висловлення, що відрізняється від гумору на рівні цілеполягання.

Окремим випадком зміни тональності неправди є вигадка, чи байка. У вигадці мета ввести співрозмовника в оману підпорядкована меті розважити його шляхом апеляції до фантазії, навіть у певному сенсі художності. Вигаданий світ створюється мовцем тоді, коли він відчуває, що реальний світ не є цікавим, тобто досить драматичним, пригодницьким, таємничим тощо. Вигадка, таким чином, задовольняє емоційні потреби людей у почуттях такого роду, являючи собою свого роду психічний аналог роману чи кіносеріалу [41, с.140].

До екстралінгвальних засобів спілкування зараховують мовчання – невербальна реакція на попереднє висловлювання співрозмовника, яка спрямована на вираження схвалення/несхвалення, згоди/незгоди, байдужості, докору, страху, ніяковіння, ігнорування або, навпаки, духовної близькості комунікантів [9, с.173].

Сміх традиційно служить для передачі позитивних емоцій, які в певний момент відчуває мовець. Він розглядається як універсальний засіб для зняття напруги в спілкуванні. Відкритий, природний сміх демонструє радість, задоволення, схвалення.

У німецькій мові короткочасний сміх „*Ha-ha-ha-ha, hi-hi-hi*“ може свідчити про ознаки стресу, які в свою чергу зумовлені неправдою, якщо [h] вимовляється зі значним зусиллям, втратою повітря, тертям.

Сміх, що знімає напругу, розряджає обстановку, найчастіше відображає природну реакцію на щось веселе, комічне, він не направлений на демонстрацію свого відношення до партнера. Демонстративна реакція може супроводжуватися уїдлигим, знущальним, втішним, іронічним, цинічним, збентеженим сміхом. Нарешті, буває сміх штучний, як вираз певної гри, спрямованої на досягнення особистих цілей [9, с.174].

Виявом сміху є регіт (нестримний, голосний сміх), що актуалізує іронічне ставлення мовця до вчинків/слів адресата.

Плач забезпечує експресивність комунікації та підкреслює розпач мовця. Його характеризує різна інтенсивність вияву, обумовлена ситуацією спілкування та особливостями міжособистісного спілкування.

Зітхання, стогони, покашлювання також є звуками, що „говорять“. Їх роль в спілкуванні зводиться, перш за все, до виразу певних станів (безвихідності, нетерплячості, незадоволеності тощо).

У процесі комунікації мовець може активно застосовувати крик, що обумовлено або сильними емоціями, або ситуацією спілкування, наприклад, неправди. Проте, основні функції крику – це підсилення мовних засобів вираження негативної оцінки, грубого спонукання, іронії.

Мовець також може знижувати тон мовлення. Шепіт забезпечує певну таємничість спілкування. Він також може функціонувати в ситуаціях, де звичайний тон є недоречним [9, с.175].

Отже, до просодичних засобів спілкування належить темп, тембр, висота основного тону, гучність голосу. До екстралінгвальних – плач, сміх, зітхання, стогін, покашлювання. Просодичні та екстралінгвальні засоби спілкування регулюють мовленнєвий потік, економлять мовні засоби спілкування, вони доповнюють, замінюють і передбачають мовні висловлювання, передають емоційні стани.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У сучасному суспільстві неправдива комунікація зустрічається в усіх сферах життєдіяльності людини. Причини виникнення брехні різні і залежать від інтенцій мовця. Зважаючи на те, що основною метою нещирого мовця є переконання співрозмовника / співрозмовників в істинності повідомлення, перед науковцями постає завдання встановлення тих мовних засобів, насамперед просодичних, які дозволяють ефективно досягти поставленої мети.

Вивчення теоретичних джерел з проблематики цього дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Неправдиве мовлення з точки зору прагматики виражає неістинну інформацію, яка свідомо експлікується мовцем у комунікативній ситуації з метою введення адресата в оману. Мовець, керуючись прихованими мотивами, програмує власну мовленнєву діяльність й реалізує її в особливих тактиках і стратегіях проведення спілкування. Прагматика вивчає передачу значення, яке залежить не від структурного і лінгвістичного знання мовця і адресата, а від контексту висловлювання, будь-яких попередніх знань мовця і адресата про тему розмови, намірів та інших факторів.

2. Для неправдивого мовлення характерні значна кількість пауз, підвищення тону голосу, довгі та короткі повідомлення, які містять мало фактичної інформації, обмовки, ухильні відповіді на запитання, зустрічні питання, значна кількість повторювальних слів, обмежена кількість згадувань власної особи або ж навпаки. Мовленнєвих ознак нещирості є досить багато, але їх потрібно розглядати залежно від ситуації та контексту.

3. До просодичних засобів спілкування належить темп, тембр, висота основного тону, гучність голосу. До екстралінгвальних – плач, сміх, зітхання, стогін, покашлювання. Просодичні та екстралінгвальні засоби спілкування регулюють мовленнєвий потік, економлять мовні засоби спілкування, вони

доповнюють, заміняють і передбачають мовні висловлювання, передають емоційні стани.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НІМЕЦЬКИХ НЕПРАВДИВИХ МОВЛЕНЬ

Отримання об'єктивних даних щодо фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень вимагає застосування експериментальних методів дослідження з використанням методів кількісної обробки отриманих даних.

Методика вивчення просодичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень дає змогу отримати всебічну, об'єктивну інформацію про мовлення нещирих мовців. Методика передбачає такий вид аналізу: інструментальне обстеження просодичних характеристик німецької політичної промови за допомогою спеціальних комп'ютерних програм, які виводять параметри звукового сигналу у числових значеннях відповідних фізичних величин.

2.1. Мета і завдання експериментально-фонетичного дослідження

Мета експериментально-фонетичного дослідження полягала у виявленні фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень та розкритті ролі окремих інтонаційних засобів, які використовуються для висловлення неправди. Гіпотеза ґрунтувалася на припущенні про те, що фоностилістичні характеристики є важливим компонентом повідомлення неправди у мовленні.

Становлення фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень передбачає розв'язання таких завдань:

- виявлення основних фонетичних та мовностилістичних засобів виявлення неправди.
- установлення основних просодичних компонентів, які характеризують неправдиве мовлення ;

— вивчення закономірностей інтонаційного оформлення неправдивих висловлень:

- виявлення специфіки функціонування частоти основного тону у ритмогрупі, синтагмі, фразі;
- аналіз темпоральної складової ритмоодиниць: паузація, темп мови, інтенсивність, акцентуація.

Програмою експериментально-фонетичного дослідження передбачено послідовне виконання таких етапів:

- 1) Добір експериментального матеріалу;
 - 2) Акустичний аналіз просодичних характеристик неправдивого мовлення;
- Лінгвістична інтерпретація результатів експерименту.

2. 2. Акустичний аналіз просодичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень

Дані, отримані в результаті аудитивного аналізу німецькомовних неправдивих висловлень у фільмі „Jakob, der Lügner“, перевірено шляхом обробки експериментального матеріалу за допомогою комп'ютерної програми *PRAAT Version 4.4*.

Просодичні характеристики неправдивого мовлення формуються за рахунок модуляцій частотних, динамічних і часових параметрів звукового сигналу, тому акустичний аналіз просодичних характеристик неправдивих висловлень передбачав інструментальне вимірювання та фіксацію таких основних акустичних показників, як частота основного тону (ЧОТ, що є частотною складовою ритму), тривалість (часова характеристика ритмічних одиниць) та інтенсивність. Чергування різних мелодійних контурів, зміни тонального діапазону, часова регламентованість синтагм та зміни сили голосу здійснюють впливу на слухача.

Завдання акустичного аналізу полягає у виявленні тих параметрів частотної, часової й динамічної складової, які є найбільш значущими для реалізації неправдивого мовлення.

Частота основного тону. Важливими параметрами для характеристики неправдивого мовлення нещирих мовців за частотою основного тону є:

1. Частотний діапазон ритмоодиниці, під яким розуміється широта частотних змін на досліджуваному відрізку мовленнєвого континууму. Частотний діапазон визначається як числовий показник відношення максимальної величини ЧОТ до мінімальної [39, с. 64]. Діапазон частотних змін вимірюється за формулою [62, с. 108]:

$$i = \frac{f_{\max}}{f_{\min}}, \quad (2.1)$$

де i – інтервал двох тонів,

$f_{\max}$ – найбільша частота;

$f_{\min}$ – найменша частота на відрізку аналізованого фрагменту.

Середні показники максимального діапазону частотних змін у мовленні кожного політичного діяча умовно поділялися на п'ять зон [39, с. 64]: вузьку (0–20%), звужену (21–40%), середню (41–60%), розширену (61–80%) і широку (81–100%). Оперування тією чи іншою тональною полозою зумовлюється різними чинниками, зокрема змістом висловлення або емоційним навантаженням сегменту повідомлення [57, с. 21].

2. Локалізація тонального максимуму в ритмогрупі, синтагмі, фразі.

Зазначені параметри частоти основного тону встановлювалися окремо для кожної досліджуваної синтагми і фрази.

Темпоральні характеристики синтагми (тривалість).

Для аналізу темпоральної регламентованості синтагми до уваги бралися такі показники:

1. Абсолютний час звучання синтагми і фрази, що визначався у секундах (с).
2. Середня тривалість синтагми різного рівня (у с).

3. Середньоскладова тривалість як акустичний корелят темпу мовлення вираховується через відношення загального часу звучання сегменту до кількості складів у цьому сегменті.

4. Тривалість міжнаголошених інтервалів (у с).

5. Середня тривалість синтагматичних і фразових пауз та їхня градація за такою шкалою [53, с. 60]: надкоротка пауза – до 200 мс; коротка пауза – 220–500 мс; середня пауза – 520–800 мс; довга пауза – 820–1200 мс; наддовга пауза – понад 1200 мс.

6. Для розкриття закономірностей паузальної характеристики неправдивого мовлення визначається також коефіцієнт паузації за формулою [39, с. 66]:

$$K_p = \frac{t\Sigma_1}{t\Sigma_2}, \quad (2.2)$$

де K_p – коефіцієнт паузації,

$t\Sigma_1$ – загальна тривалість звучання політичної промови, враховуючи паузи,

$t\Sigma_2$ – загальна тривалість звучання неправдивого висловлення без урахування пауз.

Коефіцієнт паузації дорівнює одиниці, якщо повідомлення промовляється без пауз. Зі збільшенням кількості пауз у тексті, коефіцієнт паузації зростає.

Інтенсивність. Розкриття динамічних характеристик неправдивого повідомлення передбачало опис таких просодичних ознак:

1. Характер дистрибуції піків інтенсивності у синтагмі, фразі;
2. Специфіку загального динамічного контуру синтагми, фрази;
3. Максимуми інтенсивності та їх локалізації у синтагмах;
4. Мінімуми інтенсивності та їх локалізації у синтагмах.

Визначення максимумів і мінімумів інтенсивності проводилося з урахуванням таких контрастів пікових значень інтенсивності: мінімальний (0-20%), малий (21-40%), середній (41-60%), високий (61-80%), максимальний (81-100%) [39, с. 65].

5. Середній показник інтенсивності синтагм, який визначався відношенням

суми максимальних значень інтенсивності у кожній синтагмі до кількості замірів;

6. Діапазон інтенсивності, що визначався різницею максимального і мінімального рівнів інтенсивності та виражався у відсотках відповідно до такої шкали градації [39, с. 65]: вузький (0-20%), звужений (21-40%), середній (41-60%), розширений (61-80%), широкий (81-100%). Діапазон інтенсивності вираховувався за такою формулою:

$$Ri = i_{max} - i_{min}, \quad (2.3)$$

де Ri – діапазон інтенсивності,

i_{max} – максимальний показник інтенсивності (%),

i_{min} – мінімальний показник інтенсивності (%).

Максимальні та мінімальні значення інтенсивності мовленнєвих сегментів фіксувалися в абсолютних одиницях – децибелах (дБ).

Достовірність отриманих результатів дослідження просодичних характеристик неправдивих нвмецькомовних висловлень перевірялась за допомогою методів кількісної обробки даних, яка передбачала обчислення абсолютних та відносних показників кожного з оцінюваних параметрів і виведення середніх значень вимірюваних величин. Для здійснення підрахунків показники окремих вимірювань кожного досліджуваного параметру зводились у таблиці, визначалися їхні середні значення.

2. 3. Неправдиве мовлення у фільмі „Jacob der Lügner“

Основні труднощі аналізу змісту неправди полягають у дослідженні співвідношення їх усвідомлюваних і неусвідомлюваних компонентів. При цьому завдання ускладнюється ще й їх динамічністю, мінливістю з плином часу. Наприклад, мовець спочатку може знати, що він бреше, а потім сам повірити в свою брехню. Заснована на невірному знанні неправда може перетворитися у відверту брехню, якщо суб'єкт неправдивої комунікації знає, що говорить неправду, але йому вже ніяково зізнатися оточуючим, що він їх вводив в оману. Головний герой фільму „Jakob, der Lügner“ (1974 р.) (режисера Франка Байера за

мотивами роману Юрека Беккера) Якоб Хаїм є яскравим прикладом такої ситуації.

Події відбуваються у період війни 1941-1945 рр. в гетто. Якоб, гуляючи вулицею, наштовхнувся на поліцейського, який жартома звинуватив його в тому, що він порушив порядок комендантського часу, і відправив його в комендатуру. Там головний герой випадково чує по радіо репортаж про наступ Радянської Армії.

Наступного дня Якоб розповів про цю ситуацію своєму другові, проте той не повірив йому, сумніваючись що він був у комендатурі. Тоді Якоб вдається до брехні, запевняючи, що у нього є радіо.

Кожного дня жителі гетто запитували Якоба про ситуацію на фронті, чим змушували його вдаватись до ще більшого обману. Якобові неправдиві свідчення дарували зневіреном та засмученим людям надію на визволення. Фільм завершується відправленням Якоба та інших жителів гетто до концтабору.

Неправдиве мовлення Якоба у фільмі характеризує значна кількість пауз, короткі відповіді на запитання, несуттєві повтори, зустрічні запитання, пришвидшений темп мовлення, а також підвищений основний тон, що характеризуватиметься у Розділі 2.

2.4. Синтаксичні особливості неправдивого мовлення у фільмі „Jakob der Lügner“

Неправда завжди займала важливе місце в суспільному житті і свідомості людей, але не завжди призводила до щасливого фіналу. Яскравим прикладом такої ситуації є головний герой фільму „Jakob, der Lügner“ Якоб Хаїм. Його брехня на деякий час подарувала приреченим людям надію, але не змогла врятувати їх.

Досліджуючи неправдиве мовлення Якоба, можна стверджувати, що головний герой часто вдається до зустрічних запитань та повторень. Наприклад,

прочитавши оголошення про те, що всі жителі гетто мають зібратися з речами на центральній площі, Якоб починає пакувати валізу. На запитання маленької дівчинки Ліни „*Warum packst du die Sachen ein?*“ він відповідає зустрічним запитанням „*Warum packt man die Sachen ein?*“ для того, щоб продумати відповідне пояснення і не злякати дитину, розповівши про події, що відбуваються.

Друг Якоба Ковальський, дізнавшись про радіо, запитує Хаїма про новини на фронті „*Gibt es Neuigkeiten?*“ Якоб не очікував такої розмови, тому вдає, що нічого не знає „*Was für Neuigkeiten fragst du mich?*“, але Ковальський не здається „*Also schön! Reden wir offen. Stimmt das mit dem Russen?*“ Якоб вдається до зустрічного запитання, щоб продумати як поводити себе далі в цій ситуації „*Ich weiß für Russen?*“, але Ковальський продовжує „*Die ganze Welt weiß, dass er ein Radio hat, und mir, seinem einzigen und besten Freund, will er nichts sagen!*“, головний герой потребує часу, щоб знайти відповідне пояснення, чому він нічого не сказав найкращому другу та як йому діяти далі, коли уже всі знають про його таємницю, тому знову вдається до повтору „*Die ganze Welt weiß das...*“.

Короткі та ухильні відповіді на запитання також свідчать про нещирість мовця. Так, наприклад, герой фільму Міша, дізнавшись про депортацію всієї вулиці, на якій мешкає його дівчина Роза, намагається врятувати її. Він зустрічає її з роботи, Роза здивована його появою запитує „*Was machst du hier?*“, Міша не продумав заздалегідь, як буде пояснювати дівчині, чому він не на роботі, та чому зустрічає її, тому відповідає „*Was machst du hier?*“. Роза відповіла, що іде додому та запитала його „*Hast du auch frei?*“, на що він коротко відповів „*Uhm*“, Роза здивувалась „*Den ganzen Tag?*“, Міша, на її запитання відповідає коротко „*Ja*“ без подробиць, оскільки боїться видати свою брехню, сказавши, що він утік з роботи і її батьків зараз депортують.

Нещирість мовця видають необережні висловлювання та обмовки. Наприклад, на прохання дівчинки Ліни побачити радіо, Якоб відповідає: „*Auf keinen Fall, endlich darf man soll hören wenn du so klein ist das ist streng verboten Aber ich mache bei dir eine Ausnahme*“. Сховавшись за стіну, герой починає

імітувати різноманітні радіопередачі, вдаючи із себе диктора. Намагаючись зробити Ліні приємне, він оголошує: „*Für alle Kinder die uns zu hören erzähl ich Märchen von der kranken Prinzessin*“. Дівчинка на це швидко зреагувала: „*Du hast gesagt Radio für Kinder verboten ist und welche Sinne da für Kinder*“. Якоб починає виправдовуватись „*Hm, das stimmt aber ich habe dann mit bei uns im Ghetto ist es verboten*“.

Постійні прохання друзів розповісти про новини на фронті завдавали Хаїму багато клопоту, і він вирішив сповістив усім, що його радіо зламалось. На чергове запитання професора він відповів „*Haben Sie noch nicht gehört mein Radio kaputt ist?*“ На запитання як це сталося він повідомив „*Es dann spieltest und heute spieltest nicht mehr*“. Якоб думав, що на цьому його брехня завершиться, але його друзі запропонували відремонтувати радіо, змушуючи його цим вдатись до ще більшої брехні „*Das kann sie noch gar wissen nur im Sonntag zu den mir gegeben das Radio ist zwischen wieder ganz*“.

Отже, досліджуючи неправдиве мовлення героїв фільму „*Jakob, der Lügner*“ можна зробити висновок, що неправдиве мовлення характеризується короткими та ухильними відповідями на запитання, обмовками, зустрічними запитаннями та несуттєвими повторами.

2.5. Паузальні характеристики неправдивого мовлення

Мовлення породжується мовцем і сприймається слухачем не одним безперервним потоком, а групами слів, мовними тактами, що об'єднуються змістом і мають спільний наголос. Сміслові відрізки можуть виділятися висотно-тональними змінами і паузами. Від умілого використання паузи залежить чіткість і ритмічність фрази [33].

Важливий чинник вираження смислу висловлення — тривалість пауз. Розрізняють надкороткі, короткі і довгі паузи, які позначаються у фонетичному

трактуванні таким чином: хвиляста лінія (∞) позначає надкоротку паузу, одна похила лінія (/) – коротку, дві похилі лінії (//) – довгу паузу [10, с. 90].

Наявність або відсутність пауз у висловленні впливає на сприйняття цього висловлення адресатами. Мовлення, позбавлене пауз із перервою у звучанні, видається нервовим, не зовсім приємним, невиразним, неконтактним. Занадто велика кількість пауз також погіршує враження від почутого. Висловлювання, перенасичені паузами, сприймаються як неприродні, неправдиві, невластиві німецькій мові, занадто повільні, неприємні та непереконливі [10, с. 91].

Аналіз фрагментів фільму „Jakob, der Lügner“ (1974 р.) дозволив встановити певні відмінності у використанні пауз у правдивих та неправдивих висловлюваннях.

Характер тривалості пауз визначається низкою факторів: по-перше, він залежить від важливості змісту інформації; по-друге, тривалість пауз має бути достатньою для сприйняття слухачами чужої думки й підготовки почутої інформації до запам'ятовування; по-третє, тривалість пауз залежить від емоційного стану мовця, від ступеня його зацікавленості, від сили внутрішнього хвилювання тощо.

Залежно від способу створення ефекту паузації прийнято розрізняти темпоральні паузи, що супроводжуються перервою у звучанні, та нетемпоральні паузи, які реалізуються без перерви звучання і досягаються за рахунок різкого перепаду частоти основного тону [10, с. 91].

Таблиця 2. 1

Тривалість пауз (у %) у мовленні героя фільму Якоба

№	Тривалість пауз	%	Локалізація пауз	
			Неправдиве мовлення	Правдиве

Продовж. табл. 2. 1

			Стратегічні повідомлення	Нестратегічні повідомлення	мовлення
1.	надкоротка (< 200 мс)	2	-	-	4,5
2.	коротка (220– 500 мс)	26	11,8	9,1	45,5
3.	середня (520– 800 мс)	30	23,3	36,4	27,3
4.	довга (820– 1200 мс)	14	29,4	9,1	4,5
5.	наддовга (> 1200 мс)	28	35,5	45,1	18,2

Головний герой фільму – Якоб вдаючись до неправди, використовує у мовленні різні типи пауз. У неправдивому мовленні стратегічного типу мовець переважно використовує середні, довгі та наддовгі паузи. У нестратегічних повідомленнях найчастіше вживаються наддовгі та середні паузи. Для неправдивого мовлення Якоба характерна незначна кількість коротких пауз, а надкоротні відсутні. На відмінну від неправдивих висловлень, правдиве мовлення характеризується значним відсотком вживання саме коротких пауз, частка сягає 45,5 %, тоді як довгі паузи є найменш частотними і складають лише 4,5 % усіх темпоральних пауз.

У неправдивому мовленні довгі паузи використовуються для переконання та підкреслення вагомості висловлення. Так, наприклад, Якоб, щоб врятувати друга від небезпеки, вдається до обману “*Ich sage die Wahrheit // ich habe ein Radio //*”, виділяючи значущість та правдивість нещирого висловлення тривалою паузою. Мовець, вживаючи довгу паузу, посилює вагомість слів, які йдуть

безпосередньо за паузою. Таким чином, привертається увага адресата та наголошується важливість повідомлення.

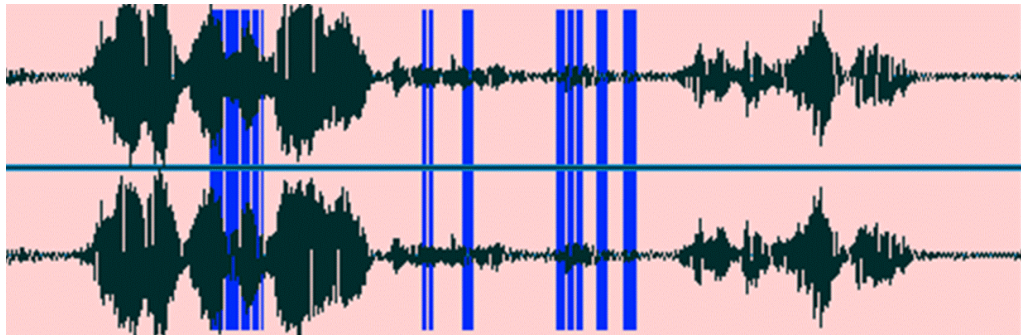

Рис. 2. 1 Осцилограма довгої паузи у неправдивому стратегічному висловленні Якоба

“Ich sage die Wahrheit // ich habe ein Radio //“

Поява коротких чи середніх пауз і в неправдивому, і в правдивому мовленні зумовлена переважно збільшенням емоційного напруження мовця. Наприклад, друг Якоба Ковальський розпитує про ситуацію на фронті, але головний герой не володіє цією інформацією і намагається припинити розмову. Ображений Ковальський не звертає на це уваги і продовжує далі: *„Du willst mir nicht mehr erzählen was ganzen Tag im Krieg passieren / ein ganzen Tag / und dann die ganze Nacht //“*, Якоб роздратований запитаннями грубо йому відповідає: *„Mensch las mich in Ruhe //“*, але Ковальський не здається: *„Bitte Jakob verschweig mir nichts / vierundzwanzig lange Stunden vergangen / wie lange Kilometer weiter sie gekommen sein //“*, не бажаючи продовжувати розмову, схвилюваний Якоб вдається до обману: *„Drei Kilometer / nach den neuesten Meldungen //“*.

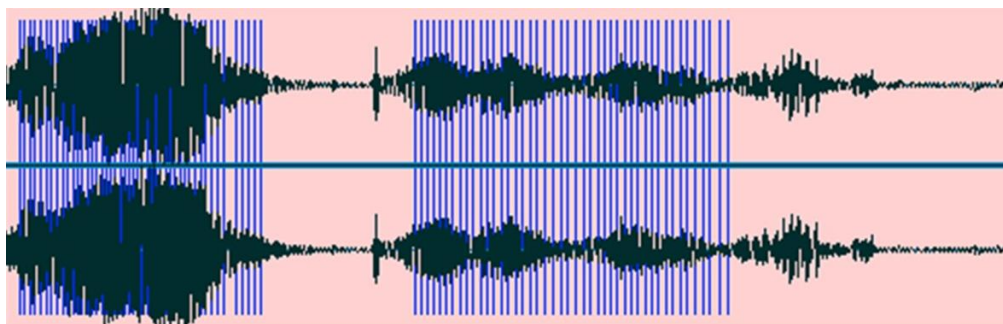

Рис. 2. 2 Осцилограма короткої паузи у неправдивому мовленні Якоба
„Drei Kilometer / nach den neuesten Meldungen //“.

В неправдивому мовленні частина пауз заповнена звуками „Еее...“, „Ммм...“, „Нм...“ або надмірним подовженням останнього передпаузального звука, хоча в цьому може виявлятися й індивідуальна манера мовця. Поява пауз-хезитацій пов'язана з різними аспектами формування висловлення, зокрема, з пошуком наступної відповідної лексичної одиниці або граматичної структури; із саморедагуванням; значущістю інформації в наступному відрізку мовлення з погляду мовця; його ваганням щодо правильності певної частини конкретного повідомлення.

Аналізуючи мовлення головного героя фільму Якоба „Jakob, der Lügner“, можна спостерігати вживання пауз-хезитацій.

Таблиця 2. 2

Реалізація пауз-хезитацій (у %) у мовленні героя фільму Якоба

№	Паузи	%	Локалізація пауз		
			Неправдиве мовлення		Правдиве мовлення
			Стратегічні повідомлення	Нестратегічні повідомлення	
1.	Еее	15	-	25	25
2.	Нм	55	62,5	50	50
3.	Ммм	25	37,5	25	12,5
4.	Uhm	5	-	-	12,5

У стратегічних повідомленнях Якоба основну частку займають паузи „Нм...“ – 62,5 % , решту „Ммм...“ – 37,5 %. У повідомленнях нестратегічного типу переважають також паузи-хезитації „Нм...“ – 50 %. У правдивому мовленні паузи „Еее...“ складають 25 %, але найбільшу частку мають паузи-хезитації „Нм...“ – 50 %. Паузи „Ммм...“ та „Uhm...“ займають 12,5 %.

У неправдивому мовленні, дуже часто вживання пауз-хезитацій пов'язане з пошуком доречної відповіді мовцем. Так, наприклад, можна навести ситуацію з фільму де на прохання маленької дівчинки Ліни побачити радіо, Якоб відповідає: „*Auf keinen Fall / endlich darf man soll hören wenn du so klein ist das ist streng verboten // Aber ich mache bei dir eine Ausnahme //*“. Сховавшись за стіну, герой починає імітувати різноманітні радіопередачі, вдаючи із себе диктора. Намагаючись зробити Ліні приємне, він оголошує: „*Für alle Kinder die uns zu hören / erzähl ich Märchen / von der kranken Prinzessin //*“. Дівчинка на це швидко зреагувала: „*Du hast gesagt Radio für Kinder verboten ist / und welche Sinne da für Kinder //*“. Думаючи, що сказати Ліні, Якоб відповідає використовуючи заповнену паузу: „*Hm // das stimmt aber ich habe dann mit bei uns im Ghetto ist es verboten //*“.

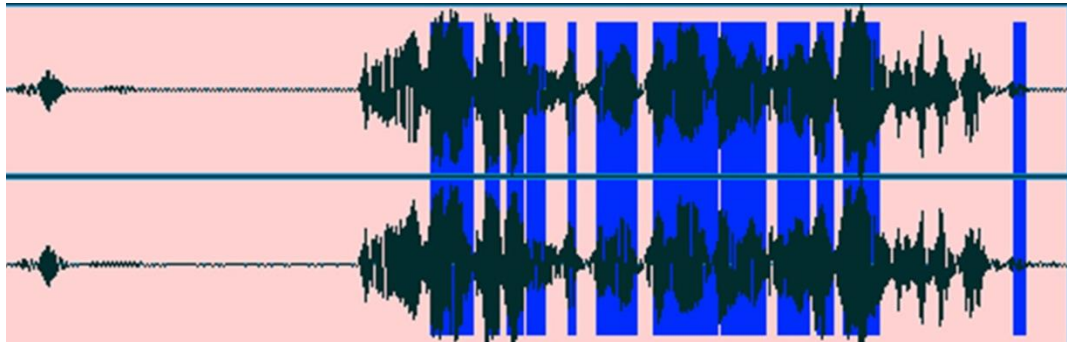

Рис. 2. 3 Осцилограма паузи-хезитації у неправдивому мовленні Якоба „*Hm... das stimmt aber ich habe dann mit bei uns im Ghetto ist es verboten*“

Отже, за результатами дослідження, для неправдивого мовлення характерна значна кількість наддовгих, довгих та середніх пауз, а також вживання пауз-хезитацій. Це пояснюється тим, що нещирий мовець, за допомогою пауз отримує час для роздумів, які допомагають йому приховати брехню.

2.6. Темп у неправдивому мовленні

При дослідженні неправдивих висловлень значна роль належить темпу мовлення, під яким традиційно розуміють швидкість реалізації фрагментів

мовлення за одиницю часу [10, с. 110]. Зміни темпу мовлення пов'язані з вираженням інформації, яка є правдивою або неправдивою.

Досліджуючи неправдиве мовлення стратегічного типу, можна стверджувати, що для нього характерний швидкий темп мовлення (Табл. 2. 3)

Таблиця 2. 3

Середньоскладова тривалість неправдивого мовлення стратегічного типу у фільмі „Jakob, der Lügner“

Синтагма	Кількість складів у синтагмі	Тривалість синтагми без паузи (с)	Середньоскладова тривалість (с)
1	2	3	4
Die Lokomotive ist schon seit ein paar Tage kaputt	15	0,239	0,015
Ich wollte doch bei dir aufräumen	9	0,136	0,015
Ich habe ein Radio	6	0,076	0,012
Die Russen sind schon wieder fünf Kilometer weiter	14	0,218	0,015
Gehört ich auch, aber nicht genau, wahrscheinlich sind nur Gerüchte	17	0,325	0,019
Die ganze Welt weiß das	6	0,075	0,012

Продовж. табл. 2. 3

Das mit dem Russen stimmt nicht, lass mich in Ruhe	12	0,172	0,014
Haben Sie noch nicht gehört, mein Radio kaputt ist	13	0,182	0,015
Endlich darf man hört, wenn du so klein ist, das ist streng verboten	16	0,286	0,017
Es ist immer ein schöner Beruf	9	0,130	0,014
Середнє значення			0,015

Середнє значення середньоскладової тривалості у неправдивому мовленні стратегічного типу становить 0,015 с.

Показники результатів дослідження неправдивого мовлення нестратегічного типу відрізняються від показників стратегічного типу (Табл. 2. 4).

Таблиця 2. 4

Середньоскладова тривалість неправдивого мовлення нестратегічного типу у фільмі „Jakob, der Lügner“

Синтагма	Кількість складів у синтагмі	Тривалість синтагми без паузи (с)	Середньоскладова тривалість (с)

Продовж. табл. 2. 4

1	2	3	4
Es dann spieltest und heute spielst nicht mehr	10	0,206	0,020
Blendende Geschäft	5	0,100	0,020
Das Radio steht hinter dieser Wand	9	0,160	0,017
Ich weiß für Russen	5	0,089	0,017
Ja, ungefähr so weit wie nach Afrika	11	0,230	0,020
Diese Sache sind verboten	8	0,133	0,016
Drei Kilometer, nach den neusten Meldungen	12	0,253	0,021
Ich verreise nicht gern	6	0,117	0,019
Vielen Dank, ich kann nicht mehr, ich bin satt	10	0,212	0,021
Wirst du wenigsten schweigen	7	0,128	0,018
Середнє значення			0,019

Середнє значення середньоскладової тривалості у неправдивому мовленні стратегічного типу становить 0,019 с.

Втомившись від брехні, Якоб вирішує в усьому зізнатись: „*Ich habe kein Radio Kowalski* (0,193 с) || *Ich habe die ganz ausdenken* (0,186 с) | *ich weiss nicht wo*

die Russen sind (0,160 с) | *vielleicht kommen sie Morgen* (0,140 с) | *vielleicht kommen sie nie* (0,157 с) ||“.

Середнє значення складової тривалості в обраному фрагменті фільму правдивого висловлення становить 0,167 с. Середнє значення тривалості складу першої синтагми становить 0,017 с, другої – 0,023 с, третьої – 0,024 с, четвертої – 0,020 с, п'ятої – 0,026 с.

Порівнюючи неправдиве та правдиве мовлення, можна зробити висновок, що правдиве мовлення характеризується більш сповільненим темпом мовлення, аніж неправдиве (Табл. 2. 5).

Таблица 2. 5

Средньо-складова тривалість правдивого мовлення у фільмі „Jakob, der Lügner“

Синтагма	Кількість складів у синтагмі	Тривалість синтагми без паузи (с)	Середньо-складова тривалість (с)
1	2	3	4
Ich habe nicht geraucht	6	0,130	0,021
Ich habe kein Radio, Kowalski	9	0,193	0,017
Ich weiß nicht, wo die Russen sind	8	0,160	0,021
Ich weiß es	3	0,067	0,022
Ich kann nicht mehr	4	0,072	0,018
Ja, wir fahren weg	5	0,127	0,025

Продовж. табл. 2. 5

Und das wegen wollte ich gerade an diese Tür klopfen	16	0,547	0,034
Ich habe noch nicht gewusst in welche Zimmer	12	0,376	0,031
Es ist verboten	5	0,090	0,018
Dort habe ich gehört im Radio	9	0,169	0,018
Середнє значення			0,022

Середнє значення середньоскладової тривалості у правдивому мовленні становить 0,022 с.

Виконане дослідження підтвердило наявність тісного зв'язку між темпом мовлення та комунікативними намірами промовця. Встановлено, що мовці, які вдаються до неправди, промовляють інформацію в пришвидшеному темпі. Правдиве мовлення характеризується нормальним та сповільненим темпом. Наступні приклади ілюструють зазначене твердження. Після кожної синтагми відображено середню тривалість складів у секундах.

На запитання професора про новини на фронті, Якоб вдається до брехні та відповідає: „*Haben Sie noch nicht gehört mein Radio kaputt ist (0,182 с) || Es dann spieltest und heute spieltest nicht mehr (0,206 с) ||*“. Друзі Якоба пропонують йому допомогти відремонтувати пристрій, але він відмовляється, пояснюючи, що радіо знову працює: „*Das kann sie noch gar wissen nur im Sonntag zu den mir gegeben (0,273 с) | das Radio ist zwischen wieder ganz (0,126 с) ||*“.

Аналізований фрагмент висловлювання промовляється Якобом із середньою тривалістю складів 0,196 с. Середнє значення тривалості складу

першої синтагми налічує 0,015 с, другої – 0,020 с, третьої – 0,016 с, четвертої – 0,014 с.

Результати дослідження також свідчать про те, що для неправдивого мовлення характерне багатослів'я. Зайва багатослівність спантеличує і ускладнює розуміння висловлення, знижує ступінь уваги адресата.

Отже, дослідження темпу мовлення у фрагментах фільму „Jakob der Lügner“ свідчать про те, середнє значення середньо-складової тривалості неправдивого мовлення стратегічного типу становить 0,015 с, нестратегічного типу – 0,019, та правдиве мовлення становить 0,022 с. Це свідчить про те, що для неправдивого мовлення характерний пришвидшений темп, а для правдивого нормальний та сповільнений темп мовлення.

2.7. Динамічні характеристики неправдивого мовлення

Динамічні характеристики мовлення відображаються на акустичному рівні інтенсивністю звукового сигналу, та сприймаються як гучність [10, с.142]. Спади і наростання гучності носять періодичний характер, а отже є невід'ємним компонентом мовлення.

Динамічну складову неправдивого німецького мовлення досліджено з урахуванням специфіки реалізації інтенсивності на рівні синтагми і фрази.

Результати акустичного аналізу динамічних показників неправдивого мовлення засвідчують, що інтенсивність досягає максимальних значень переважно в середині синтагми або фрази – на наголошеному складі та супроводжується зміною ЧОТ, а саме: висхідним мелодійним контуром (рис. 4.).

Зазначений результат можна проілюструвати, взявши за приклад, нещире висловлювання у фільмі „Jakob, der Lügner“ :

„Drei Kilometer, nach den neuesten Meldungen“ – максимальна гучність – 86,33 дБ, мінімальна – 52,63 дБ; діапазон – 33,7 дБ (рис. 4.).

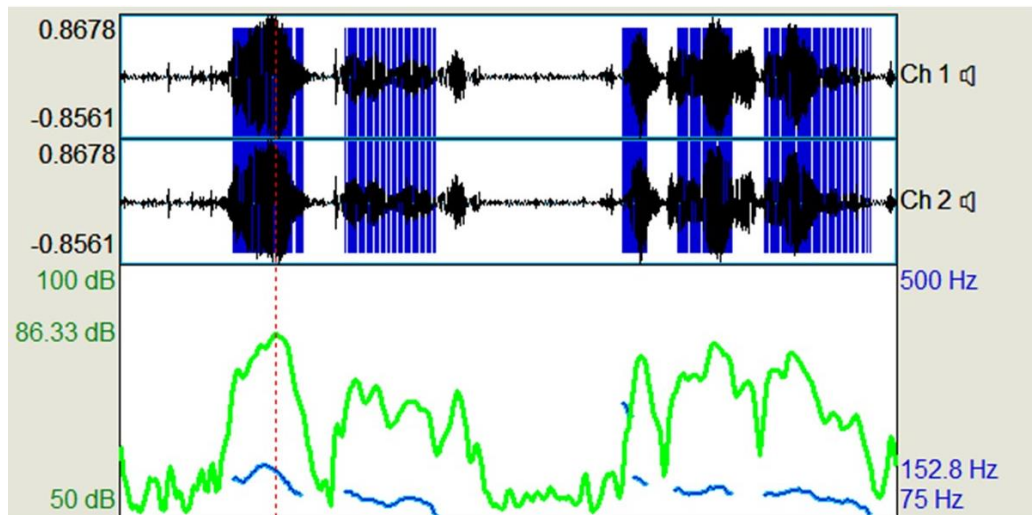

Рис. 4. Реалізація інтенсивності у неправдивій фразі (у дБ)
„Drei Kilometer, nach den neuesten Meldungen“

Інтенсивність правдивого мовлення можна проілюструвати на прикладі фрази *„Der Herr Poster hat mich abgehalten und hat mir gesagt, dass schon acht ist“*, де максимальна гучність – 82,78 дБ, мінімальна – 55,34 дБ; діапазон – 27,44 дБ.

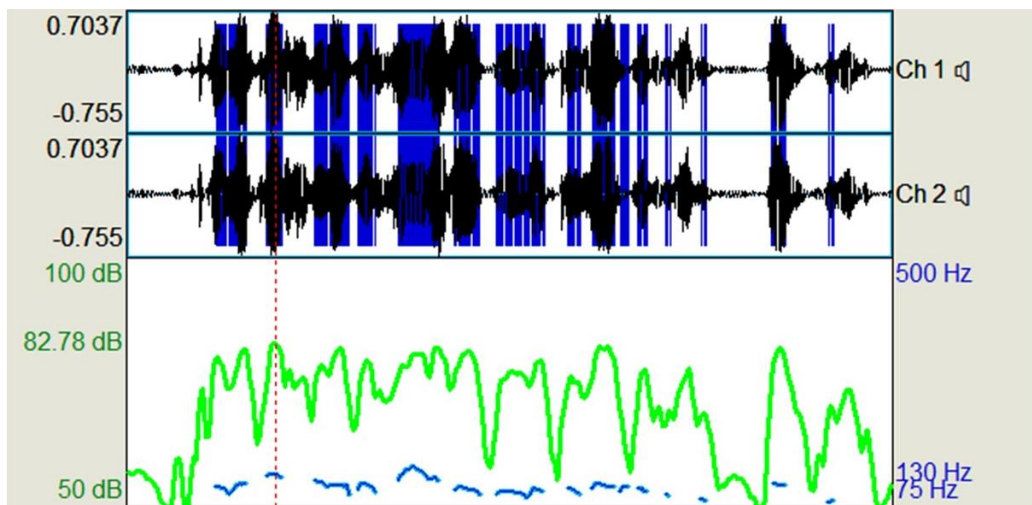

Рис. 5. Реалізація інтенсивності у правдивій фразі (у дБ)

„Der Herr Poster hat mich abgehalten und hat mir gesagt, dass schon acht ist“

В аналізованих прикладах для неправдивого мовлення характерна підвищена гучність синтагм, у результаті чого максимум інтенсивності сягає більше 86 дБ, на відміну від правдивого, де показник не більше 83 дБ. У результаті цього діапазон інтенсивності неправдивого мовлення вищий, ніж правдивого.

Локалізація мінімумів інтенсивності зосереджена наприкінці відповідної синтагми та може супроводжуватися різними конфігураціями ЧОТ (спадною, висхідною або рівною), залежно від типу висловлювання.

Досліджуючи інтенсивність неправдивого мовлення стратегічного та нестратегічного типу, можна побачити незначну відмінність в реалізації інтенсивності.

Таблиця 2. 6

Реалізація інтенсивності неправдивого мовлення стратегічного типу у фільмі „Jakob, der Lügner“

Синтагма	Максимальна гучність (дБ)	Мінімальна гучність (дБ)	Діапазон (дБ)
1	2	3	4
Die Lokomotive ist schon seit ein paar Tage kaputt	85,46	67,17	18,29
Ich wollte doch bei dir aufräumen	84,98	55,78	29,2
Ich habe ein Radio	80,68	62,6	18,08
Die Russen sind schon wieder fünf Kilometer weiter	85,32	57,03	28,29
Gehört ich auch, aber nicht genau, wahrscheinlich sind nur Gerüchte	86,03	53,16	32,87
Die ganze Welt weiß das	81,1	66,03	15,07
Das mit dem Russen stimmt nicht, lass mich in Ruhe	81,78	64,63	17,15

Продовж. табл. 2. 6

Haben Sie noch nicht gehört, mein Radio kaputt ist	85,82	62,53	23,29
Endlich darf man hört, wenn du so klein ist, das ist streng verboten	81,74	55,08	26,66
Es ist immer ein schöner Beruf	87,54	67,1	20,44
Середнє значення			22,93

Таблиця 2. 7

Реалізація інтенсивності неправдивого мовлення нестратегічного типу у фільмі
„Jakob, der Lügner“

Синтагма	Максимальна гучність (дБ)	Мінімальна гучність (дБ)	Діапазон (дБ)
1	2	3	4
Es dann spieltest und heute spielst nicht mehr	87,68	62,36	25,32
Blendende Geschäft	84,29	64,47	19,82
Das Radio steht hinter dieser Wand	79,9	61,92	17,98
Ich weiß für Russen	84,17	60,94	23,23
Ja, ungefähr so weit wie nach Afrika	86,34	68,44	17,9
Diese Sache sind verboten	84,19	63,81	20,38

Продовж. табл. 2. 7

Drei Kilometer, nach den neusten Meldungen	86,33	52,63	33,7
Ich verreise nicht gern	82,49	67,64	14,85
Vielen Dank, ich kann nicht mehr, ich bin satt	83,88	60,95	21,54
Wirst du wenigsten schweigen	84,89	61,49	23,4
Середнє значення			21,81

Так, середнє значення діапазону інтенсивності стратегічного типу повідомлень становить 22,93 дБ, а нестратегічного – 21,81 дБ. Діапазон інтенсивності правдивого мовлення (Табл. 2. 8) становить 21,02 дБ.

Таблица 2. 8

Реалізація інтенсивності правдивого мовлення у фільмі „Jakob, der Lügner“

Синтагма	Максимальна гучність (дБ)	Мінімальна гучність (дБ)	Діапазон (дБ)
1	2	3	4
Ich habe nicht geraucht	81,97	57,55	24,42
Ich habe kein Radio, Kowalski	76,68	56,06	20,62
Ich weiß nicht, wo die Russen sind	82,27	58,2	24,07
Ich weiß es	81,29	60,32	20,97

Продовж. табл. 2. 8

Ich kann nicht mehr	76,96	67,7	9,26
Ja, wir fahren weg	85,22	64,99	20,23
Und das wegen wollte ich gerade an diese Tür klopfen	84,29	58,59	25,7
Ich habe noch nicht gewusst in welche Zimmer	83,16	57,15	26,06
Es ist verboten	81,31	60,46	20,85
Dort habe ich gehört im Radio	84,33	66,31	18,02
Середнє значення			21,02

Отже, для неправдивого та правдивого мовлення характерне наростання інтенсивності від початку до середини синтагми та спад сили звукового тиску наприкінці цієї синтагми. Показники дослідження також свідчать про те, що неправдиве мовлення стратегічного та нестратегічного типу характеризується незначною підвищеною гучністю, на відміну від правдивого, але все залежить від конкретної ситуації.

2.8. Мелодичні характеристики неправдивого мовлення

При дослідженні неправдивого мовлення головна роль відводиться частоті основного тону (ЧОТ), тривалості висловлення та стабільності ритму. По-перше, саме тон вказує на справжнє значення повідомлення (спадні тони свідчать про завершеність та категоричність висловлення, висхідні - незавершеність, невпевненість, спадно-висхідний вказує на наявність прихованого підтексту і так далі). По-друге, швидкість зміни напрямку руху ЧОТ дає можливість більш-менш вірогідно встановити емоційний стан мовця. По-третє, конфігурація ЧОТ вказує

на зміни, що вносяться мовцем на відповідному етапі втілення мовленнєвої стратегії.

О. О. Вольфовська стверджує, що мелодійний контур висловлювання – один із найважливіших інтонаційних параметрів усного мовлення. Характер тону свідчить не лише про комунікативний тип речення, але й виступає виразником емоційного стану мовця, а також є дієвим засобом для встановлення контакту з адресатом [10, с. 95].

Акустичним корелятом мелодики є частотні зміни мовленнєвого сигналу, що сприймаються як зміни висоти тону. З метою розкриття ролі тональних змін неправдивого німецького мовлення проаналізовано частотні ознаки синтагм у фільмі „Jakob der Lügner“, зокрема:

- а) локалізація тональних мінімумів і максимумів у синтагмі;
- б) частотний діапазон реалізації синтагми;

А. А. Калита зазначає, що тональний діапазон може виконувати функцію розрізнення нейтральних та емоційних висловлювань, а також свідчити про характер адресованості мовлення. Так, розширення діапазону притаманне висловлюванням, спрямованим на адресата, та свідчить про бажання оратора встановити контакт зі слухачами [10, с. 100].

Дослідження неправдивого мовлення в фільмі „Jakob der Lügner“ дало змогу встановити, що нещирі мовці вимовляють інформацію з більш широким діапазоном ЧОТ.

Більшість синтагм неправдивого мовлення стратегічного типу реалізується у межах широкого тонального діапазону, інтервал між мінімальними і максимальними показниками ЧОТ у більшості випадків перевищує 500 Гц. Синтагми з таким тональним оформленням можна охарактеризувати як неодноманітні, нервозні, емоційні, динамічні.

Таблиця 2. 9

Реалізація частоти основного тону неправдивого мовлення стратегічного
типу у фільмі „Jakob der Lügner“

Неправдиве мовлення стратегічного типу				
Синтагма	max (Гц)	min (Гц)	Інтервал двох тонів	Частотний діапазон
Die Lokomotive ist schon seit ein paar Tage kaputt	221	76	2,9	Звужений
Ich habe ein Radio	190	78	2,4	Звужений
Die Russen sind schon wieder fünf Kilometer weiter	204	111	1,8	Вузький
Gehört ich auch, aber nicht genau, wahrscheinlich sind nur Gerüchte	426	75	5,6	Широкий
Die ganze Welt weiß das	176	75	2,3	Звужений
Das mit dem Russen stimmt nicht, lass mich in Ruhe	487	83	5,8	Широкий
Haben Sie noch nicht gehört, mein Radio kaputt ist	149	89	1,6	Вузький
Endlich darf man hört, wenn du so klein ist, das ist streng verboten	437	77	5,6	Широкий
Es ist immer ein schöner Beruf	183	75	2,4	Звужений
Ich wollte doch bei dir aufräumen	337	229	1,4	Вузький

Продовж. табл. 2. 9

Du meldest dich beim Wahrhaben, sagst denen, dass du nach acht auf der Straße gewesen bist	342	119	2,8	Звужений
Ich habe dich hundertmal gesagt nein, hat sich etwas geändert	171	79	2,1	Звужений
Aber du bist noch nicht fertig	409	75	5,4	Широкий
Aufräumen	392	193	2	Звужений
Man muss überlegen	281	65	4,3	Розширений
Ein schönes Radio	472	77	6,1	Широкий
Ich wollte gleich zu dir nach oben kommen, ich hatte noch etwas zu tun	408	74	5,5	Широкий
Nichts so etwas unbedingt	376	67	5,6	Широкий
Mir gefällt alles	425	73	5,8	Широкий
Er hat viel zu tun, aber ich soll dich von ihm grüßen	459	82	5,5	Широкий

Неправдиве мовлення нестратегічного типу також характеризується широким тональним діапазоном. Максимум та мінімум ЧОТ у синтагмі припадають, здебільшого, на інформаційно важливі повідомлення, або на ті фрагменти висловлення, на які нецирий мовець хоче особливо звернути увагу адресатів. Наприклад, нецирий мовець Якоб вимовляючи фразу „*Ja, ungefähr so weit wie nach Afrika*“, акцентує увагу Ліни на синтагмі (*so weit wie nach Afrika*) де максимальне значення ЧОТ становить (486 Гц) а мінімальне (75 Гц), саму синтагму реалізовано у широкому тональному діапазоні, на відміну від сусідньої синтагми, частотний діапазон якої звужено. За рахунок різкого підвищення та

спаду мелодики на наголошеному слові (*Afrika*), Якoб не лише виділяє найбільш значуще слово у повідомленні, але й виражає своє ставлення до ситуації.

Таблиця 2. 10

Реалізація частоти основного тону неправдивого мовлення нестратегічного типу у фільмі „Jakob der Lügner“

Неправдиве мовлення нестратегічного типу				
Синтагма	max (Гц)	min (Гц)	Інтервал двох тонів	Частотний діапазон
Es dann spieltest und heute spielst nicht mehr	263	88	2,9	Звужений
Blendende Geschäft	102	91	1,1	Вузький
Das Radio steht hinter dieser Wand	144	76	1,8	Вузький
Ich weiß für Russen	143	75	1,9	Вузький
Ja, ungefähr so weit wie nach Afrika	486	75	6,4	Широкий
Diese Sache sind verboten	489	75	6,5	Широкий
Drei Kilometer, nach den neusten Meldungen	264	77	3,4	Середній
Ich verreise nicht gern	493	76	6,4	Широкий
Bei mir ist es genauso	181	106	1,7	Вузький
Vielen Dank, ich kann nicht mehr, ich bin satt	190	75	2,5	Звужений
Wirst du wenigsten schweigen	190	87	2,1	Звужений

Продовж. табл. 2. 10

Das kann sie noch gar wissen nur im Sonntag zu den mir gegeben, das Radio ist zwischen wieder ganz	459	85	5,4	Широкий
Nichts	342	90	3,8	Середній
Wie man sich so das trifft	180	124	1,4	Вузкий
Ich gehe, ziehe und schalten ein	306	75	4	Розширений
Formal sehr gut	408	74	5,5	Широкий
Ja	357	146	2,4	Звужений
Alles bestens, danke für deine Nachfrage	495	74	6,6	Широкий
Ah richtig, aber heute nicht	473	76	6,2	Широкий
Ich weiß nicht, wovon du redest	436	75	5,8	Широкий

Правдиве мовлення характеризується вузьким тональним діапазоном. Інтервал між мінімальними і максимальними показниками ЧОТ у більшості синтагм не перевищує 200 Гц, що сприймається, як незначна зміна мелодики. Мовлення з таким тональним типом оформлення характеризується, як монотонне, плавне, стабільне.

Таблиця 2. 11

Реалізація частоти основного тону правдивого мовлення у фільмі „Jakob der Lügner“

Синтагма	max (Гц)	min (Гц)	Интервал двох тонів	Частотний діапазон
Ich habe nicht geraucht	123	77	1,5	Вузький
Ich habe kein Radio, Kowalski	456	77	5,9	Широкий
Ich weiß nicht, wo die Russen sind	275	75	3,6	Середній
Ich weiß es	304	95	3,2	Середній
Ich kann nicht mehr	293	256	1,1	Вузький
Ja, wir fahren weg	101	77	1,3	Вузький
Und das wegen wollte ich gerade an diese Tür klopfen	220	76	2,8	Звужений
Ich habe noch nicht gewusst in welche Zimmer, weil ich noch nicht gewesen bin	147	75	1,9	Вузький
Es ist verboten	175	80	2,1	Звужений
Dort habe ich gehört im Radio	188	94	2	Звужений
Die Russen sind zwanzig Kilometer von Bezanika	249	80	3,1	Середній
Um meine gerechte Bestrafung	137	79	1,7	Вузький
Ich weiß nicht	207	90	2,3	Звужений
Der Herr Poster hat mich abgehalten und hat mir gesagt das ist schon acht ist	143	81	1,7	Вузький
Gestern Abend haben sie mich gefasst aus Revier gebracht	116	72	1,6	Вузький
Ich sage die Wahrheit	182	85	2,1	Звужений

Ich möchte mehr hören	357	223	1,6	Вузкий
Du willst mir nicht mehr erzählen was ganzen Tag im Krieg passieren	248	107	2,3	Звужений
Ich gehe nach Hause	371	202	1,8	Вузкий
Wir wollen zu mir gehen	145	101	1,4	Вузкий

За даними дослідження більшість висловлювань неправдивого мовлення оформлені спадно-висхідним мелодійним контуром. Наприклад, поліцейський, який затримав Якоба, вирішив пожартувати сказавши, що він гуляє на вулиці у комендантський час (це брехня) та відіслати його до поліції: „↓*Da gehst du jetzt herein* //↑ ↓*Du meldest dich beim Wahrhaben sagst denen dass du nach acht auf der Straße gewesen bist / und biettest du meine gerechte Bestrafung* //↑“.

Отже, за даними дослідження можна зробити висновок, що для нещирих мовців характерна реалізація синтагм, переважно, зі зміною мелодики на 500 Гц, тобто у широкому діапазоні ЧОТ. Таке тональне оформлення свідчить про емоційний, напружений, динамічний характер висловлювання, на яке нещирий мовець хоче звернути особливу увагу адресата. Також нещирі мовці у своїх повідомленнях найчастіше вдаються до спадно-висхідного мелодійного контуру, який вказує на наявність прихованого підтексту та на невпевненість мовця.

2.9. Акцентно-ритмічні характеристики неправдивого мовлення

Наголос слугує основним засобом створення ритмічного малюнку озвученого тексту. Найменшою одиницею мовлення, центр якої становить наголошений склад, є ритмогрупа (РГ). Розмір РГ за кількістю складів, розподіл виділених і невиділених сегментів в середині РГ та порядок розташування РГ різної будови в синтагмах та фразах формує ритм того чи іншого тексту [10, с.70].

За своєю структурою ритмічні групи можуть бути простими, тобто складатися з однієї словоформи, співпадаючи з лексико-граматичною одиницею мови – *Menschen, haben*; складеними, які окрім основного слова містять різного роду клітики: проклітики – словоформи, що передують наголошеному слову, та енклітики – словоформи, що сліднують за наголошеним словом. У якості клітик можуть виступати як службові, так і самостійні слова – *im Radio* (у ролі проклітики виступає прийменник), *für den ganzen* (проклітикою є прийменник та артикль), *kaputt ist* (проклітика – дієслово), *ein Radio* (енклітика – іменник), *niemals vergessen* (енклітика – дієслово), *sagte er* (енклітика – займенник), *in die Welt kommt* (приклад проклітично-енклітичного способу утворення РГ: проклітика – прийменник + артикль; енклітика – дієслово). Поширеними в німецькій мові є складні РГ, утворені однією складною лексичною одиницею – *blitzschnell*. Для таких РГ властива наявність додаткового наголосу.

Дослідження неправдивого німецького мовлення передбачало визначення структурних типів ритмогруп, виявлення найчастотніших з них, а також аналіз частиномовної приналежності основного слова ритмічної групи.

Таблиця 2.12

Структурні типи ритмогруп

Типи РГ		Неправдиве мовлення стратегічного типу	Неправдиве мовлення нестратегічного типу	Правдиве мовлення
прості		18	19	20
складні		1	2	2
складені	проклітичні	65	64	59
	енклітичні	7	7	9
	проклітично-енклітичні	9	8	10

Дані таблиці 2.10 засвідчують, що більше половини усіх ритмічних груп, як у неправдивому мовленні, так і у правдивому, утворено проклітичним способом, тобто за рахунок приєднання ненаголошених слів до наступного наголошеного. Частка проклітичних РГ у неправдивому мовленні стратегічного типу складає 65 %, нестратегічного типу – 64 %, а в правдивому мовленні – 59%. Приклади проклітичних ритмогруп неправдивого мовлення: *mein @ Radio*, *ich @ ve'reise*, *ich @ 'weiß* (функцію проклітики виконують займенники, *mit @ dem @ Russen* (проклітика – прийменник + артикль).

Менш продуктивними виявилися енклітичні ритмічні групи, тобто такі, у яких ненаголошені слова сполучаються з попереднім наголошеним (7 % – у неправдивому мовленні стратегічного та нестратегічного типу, 9 % – у правдивому мовленні), наприклад, *kann @@ mehr* (енклітика – прислівник).

Близько 18 % усіх ритмічних груп неправдивого мовлення стратегічного типу, 19% – нестратегічного типу і 20 % – у правдивому мовленні є простими, тобто складаються лише з однієї словоформи, а 1–2 % – складними.

Беручи до уваги дані щодо розподілу ритмічних груп різної структури в фільмі „Jakob der Lügner“, а також враховуючи переважання ритмогруп, утворених проклітичним способом, можна зробити висновок про домінувальний характер проклітичних ритмічних груп у німецькому неправдивому мовленні.

Аналіз частиномовної приналежності структурних компонентів ритмічних груп неправдивого мовлення показав, що основним словом РГ найчастіше виступають – займенники, числівники, частки, прислівники. Наприклад: „*Ich @ wollte / bei @ 'dir @ aufräumen /*“ „*Die @ Russen @ sind @ schon @ wieder fünf @ Kilometer @ weiter*“.

Результати дослідження свідчать про те, що специфікою неправдивого мовлення є більш часте вживання займенників та акцент на власні особі (*ich*, *meine*, *mir*), про що писала Терещенко Л. Я. у праці „Стилі неправдивого мовлення“, а також наявність наголошених часток, числівників. У правдивому

мовленні переважає вживання дієслів та іменників як основного слова ритмогрупи. Ці розбіжності пояснюються тим, що для нещирих мовців надзвичайно важливо є залишити прихованою брехню. Займенники, числівники, частки містять мало фактичної інформації, не передають основний зміст повідомлення, нав'язують власну думку.

Отже, більше половини усіх ритмічних груп, як у неправдивому мовленні, так і у правдивому, утворено проклітичним способом. Для неправдивого мовлення характерне наголошення займенників, числівників, часток, тоді як для правдивого – дієслів та іменників.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Детальне вивчення фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень можливе лише за умови застосування методики експериментально-фонетичного дослідження, яка передбачає інструментальний вид аналізу експериментального матеріалу, а також кількісну обробку даних і лінгвістичну інтерпретацію одержаних результатів.

Інструментальна обробка досліджуваного матеріалу забезпечує об'єктивність отриманих результатів та висновків щодо специфіки інтонаційної будови неправдивого мовлення. Акустичний аналіз просодичних характеристик неправдивого мовлення проводиться з використанням відповідних комп'ютерних програм і передбачає осцилографічний вид аналізу. Для вимірювання акустичних параметрів мовлення нещирих мовців досліджуваний матеріал розбивається на дрібні сегменти (фрази, синтагми), кожен з яких підлягає інструментальній обробці.

Вірогідність отриманих даних забезпечується завдяки застосуванню кількісних методів обробки результатів експерименту. Підрахунки передбачають обчислення абсолютних та відносних показників вимірюваних параметрів і виведення середніх значень, які покладаються в основу лінгвістичної характеристики німецькомовного неправдивого мовлення.

Згідно з даними проведеного дослідження, характерними ознаками неправдивого мовлення є:

1. Неправдиве мовлення характеризується короткими та ухильними відповідями на запитання, обмовками, зустрічними запитаннями та несуттєвими повторами.

2. Для неправдивого мовлення характерна значна кількість наддовгих, довгих та середніх пауз, а також вживання пауз-хезитацій. Це пояснюється тим, що нещирий мовець, за допомогою пауз отримує час для роздумів, які допомагають йому приховати брехню.

3. Для неправдивого та правдивого мовлення характерне наростання інтенсивності від початку до середини синтагми та спад сили звукового тиску наприкінці цієї синтагми. Показники дослідження також свідчать про те, що неправдиве мовлення стратегічного та нестратегічного типу характеризується незначною підвищеною гучністю, на відміну від правдивого, але все залежить від конкретної ситуації.

4. Для нещирих мовців характерна реалізація синтагм, переважно, зі зміною мелодики на 500 Гц, тобто у широкому діапазоні ЧОТ. Таке тональне оформлення свідчить про емоційний, напружений, динамічний характер висловлювання, на яке нещирий мовець хоче звернути особливу увагу адресата. Також нещирі мовці у своїх повідомленнях найчастіше вдаються до спадно-висхідного мелодійного контуру, який вказує на наявність прихованого підтексту та на невпевненість мовця.

5. Більше половини усіх ритмічних груп, як у неправдивому мовленні, так і у правдивому, утворено проклітичним способом. Для неправдивого мовлення характерне наголошення займенників, числівників, часток, тоді як для правдивого – дієслів та іменників.

ВИСНОВКИ

Магістерську роботу присвячено вивченню фоностилістичних характеристик німецькомовних неправдивих висловлень та виявленню просодичних засобів, які дозволяють розпізнати неправду у мовленні.

Вибір фільму „Jakob der Lügner“ є не випадковим, оскільки сюжет фільму дозволяє дослідити у мовленні головного героя як реалізації правдивого і неправдивого. Побачити ці відмінності можна за допомогою таких просодичних засобів, як акцентуація, паузація, варіювання мелодичного контуру, темп, динамічні характеристики.

Виконане дослідження доводить, що для неправдивого мовлення велику роль відіграє конкретна ситуація та емоційний стан мовця. Нещирий мовець вдається до більшої кількості пауз та пришвидшеного темпу мовлення, на відміну від правдивого. Специфікою неправдивого мовлення є більш часте вживання займенників як основного слова ритмогрупи, а також наявність наголошених часток, числівників.

Опрацювання теоретичних джерел та експериментально-фонетичний аналіз озвучуваного мовлення з фільму „Jakob der Lügner“ дозволив зробити такі висновки:

Реалізація неправдивого мовлення зумовлена низкою позамовних чинників, зокрема інтенціями нещирого мовця, його емоційним станом, ситуацією. Це знаходить відображення в іонаційній будові неправдивого висловлення, яке реалізується в результаті комплексної взаємодії всіх просодичних засобів – мелодичних, темпоральних, динамічних змін.

Для неправдивого мовлення характерні довгі паузи, які використовуються для переконання та підкреслення ваги висловлювання, а також паузи-гезитації, вживання яких пов'язане з пошуком доречної відповіді мовця. Паузальна організація неправдивого мовлення тісно пов'язана із семантикою та прагматикою повідомлення. Паузи, які використовує мовець під час нещирого

повідомлення є більш тривалими, вони можуть використовуватися з метою підсилення інформативно значущих фрагментів повідомлення.

Темп мовлення нещирого мовця безпосередньо пов'язаний із семантикою та прагматикою повідомлення і суттєво впливає на сприйняття промови адресатами. Згідно з даними аналізу, встановлено, що стресовий стан та напружені ситуації сприяють появі пришвидшеного темпу мовлення.

Неправдиве мовлення характеризується більш частим вживанням займенників та акцентуацією на власній особі. Займенники, частки, числівники у неправдивому мовленні є наголошеними, оскільки несуть мало інформації, яку намагається приховати нещирий мовець.

Неправдиве мовлення є перспективним матеріалом для подальших наукових пошуків, спрямованих на виявлення закономірностей взаємодії сегментного й надсегментного рівнів під час вираження непради у мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова О. А. Речекоммуникативный статус пауз колебания: дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.19. Великий Новгород, 2004. 208 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: Едиториал УРСС, 2004. 571 с.
3. Болинджер Д. Истина – проблема лингвистическая. *Язык и моделирование социального взаимодействия*. 1987. С. 23-43.
4. Бондарко Л. В. Основы общей фонетики: Учеб. Пособие. 1991. 152 с.
5. Бондарчук І. Брехня як комунікативний феномен у політичних виступах.
URL: <https://naub.oa.edu.ua>
6. Бондарчук І. Комунікативний феномен брехні: лінгвосеміотичний аспект. *Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих науковців*. 2015. С. 342-345.
7. Васильченко А. С. Прагматика лжи в современной коммуникации. *Международный журнал экспериментального образования*. 2010. № 4. С. 42-43.
8. Вайнрих Х. Лингвистика лжи. Москва, 1987. С. 44-87.
9. Волосюк Т.П. Феномен лжи в социальном взаимодействии. *Научный вестник*. 2009. №142. С. 173-175.
10. Вольфовська О. О. Ритмічна організація промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04. Київ, 2012. 221 с.
11. Гайдучик С. М. Фоностилистический аспект устной речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале современного немецкого языка): автореф. на соискание уч. степени доктора филол. наук: спец. 10.02.04. Львів, 1973. 31 с.
12. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1985. №16. С. 217-237.

13. Гусейнов Г. Ч. Ложь как состояние сознания. *Вопр. Философии*. 1989. № 11. С. 64–76.
14. Грачев Г. В. Манипулирование личностью. Москва, 2003. 384 с.
15. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. Москва, 1989. 310 с.
16. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. 1997. 344 с.
17. Дюпра Ж. Ложь. Саратов, 1905. 226 с.
18. Екман П. Теорія брехні. Київ, 2012. 320 с.
19. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Львів, 2004. 384 с.
20. Зарецкая Е. В. Ритмическая организация спонтанной немецкой речи. Москва, 1982. С. 144-146.
21. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. Москва, 1998. 480 с.
22. Зиндер Л. Р. Общая фонетика: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. Москва, 1979. 312 с.
23. Зінченко О. А. Фонетичні параметри усного мовлення чоловіків і жінок (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі німецького спонтанного мовлення): дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04. Київ, 2011. 253с.
24. Златоустова Л. В. Интонация и просодия в организации текста. Москва, 1983. С. 11-21.
25. Знаков В. В. Почему лгут американцы и русские. Размышления российского психолога над книгой Пола Экмана. *Вопр. Психологии*. 1995. № 2. С. 84-93.
26. Иванова-Лукиянова Г. Н. Культура устной речи: интонация, паузирование, логическое ударение, темп, ритм: Учеб. Пособие. Москва, 2000. 200 с.
27. Калиева А. К. Фонетическое слово как единица ритма немецкой звучащей речи: автореф. дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1993. 20 с.

28. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград, 2002. 479 с.
29. Карпов Н. П. Синтагма и фраза. *Вопросы фонетики и фонологии*. Иркутск, 1980. С. 11-17.
30. Кодзасов С. В. Общая фонетика: Учебник. Москва, 2001. 529 с.
31. Копнина Г.А. Речевое манипулирование: учеб. Пособие. Москва. 2007. 176 с.
32. Кузьменко Т. М. Особливості ритмічної структури фонетичного слова у німецькому спонтанному мовленні. *Вісник ХНУ*. Харків, 2005. №649. С. 93-98.
33. Кузьмичова В. К. Інтонація – важливий елемент культури мовлення. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine1-15.pdf>
34. Ленц А. В. Коммуникативный феномен лжи: лингвистический и семиотический аспекты (на материале немецкого языка): дис. ...докт. филол. наук: 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2010. 382с.
35. Ленц А. В. Ложь в коммуникации как нарушение прагматических правил принципа коопирации. *Верхневолжский филологический вестник*. 2016. №4. С. 105-108.
36. Ленец А. В. Отечественные и зарубежные теории лжи и речевого обмана. URL: http://siberiaexpert.com/publ/satti/stati/otechestvennyye_i_zarubezhnyye_teori_i_lzhi_i_rechevogo_obmana_a_v_lenec/4-1-0-161
37. Ленц А. В. Семиотические аспекты анализа лжи. *Знание. Понимание. Умение*. 2010. №1. С. 134-139.
38. Малышкина М. В. Как распознать лжеца по языку жестов. Практическое руководство для тех, кто не хочет быть обманутым. Москва, 2012. 224 с.
39. Методы экспериментально-фонетического исследования звучащей речи: Учеб. пособие по теоретической фонетике иностранных языков. 1991. 76 с.

40. Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивнокомунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови): дис. ...док. філол. наук: 10. 02. 04. Київ, 2008. 491с.
41. Морозова О. І. Модифікації базової тональності неправдивих висловлень. *Записки з романо-германської філології*. 2015. №1. С. 108-114.
42. Моррис Ч. У. Основания теории знаков. Москва, 2001. С. 45–97.
43. Мосиенко З. С. Ритмические характеристики немецкой спонтанной монологической речи: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 1982. 21с.
44. Надеина Т. М. Просодическая организация речи как фактор речевого воздействия: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.19. Москва, 2004. 399 с.
45. Общая и прикладная фонетика: Учеб. Пособие. Москва, 1997. 416 с.
46. Пиз А. Язык разговора. Москва, 2000. 224 с.
47. Пироженко О. Г. Когнітивні та комунікативні аспекти вербалізації концепту неправди у діалогічному дискурсі (на матеріалі сучасної англ. мови): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Харків, 2001. 20 с.
48. Потапова, О. І. Лексико-семантична група викривлення істини (на матеріалі лексики англійської мови). *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2000. № 500. С. 93–98.
49. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ, 1999. 307 с.
50. Рибалко М. О. Вербальний та невербальний аспекти дискурсивної поведінки обманника (на матеріалі сучасної англійської художньої прози): Автореф. ... канд. філол. наук: 10. 02. 04. Київ, 2008. 20 с.
51. Родионова О. С. Интонационная система — компонент системы языка. Саратов, 2001. 132 с.
52. Скробот А. И. Просодия информационного сообщения (экспериментально-фонетическое исследование на материале испанской прессы): дисс. ... кандидата филол. наук: 10.02.05. Київ, 1992. 177 с.
53. Сопер П. Л. Основы искусства речи. Ростов-на-Дону, 2002. 448 с.

54. Стеріополо О. І. Теоретичні засади фонетики німецької мови: Підручник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2004. С. 218-279.
55. Терещенко Л. Я. Неправдиве висловлювання. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=20756&chapte>
56. Терещенко Л. Я. Стили неправдивого мовлення. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/styli-nepravdyvoho-movlennya/>
57. Типологія інтонації мовлення. Київ, 1977. 496 с.
58. Торсуева И. Г. Интонация и смысл высказывания. Москва, 1979. 112 с.
59. Трубецкой Н. С. Основы фонологии. Москва, 1960. 373 с.
60. Ударение и интонация в немецком языке. 1973. 288 с.
61. Фонетика спонтанной речи. 1988. 248 с.
62. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации. Рига, 1974. 272 с.
63. Шалютин Б. С. Человек лгущий. 1996. № 5. С. 151-159.
64. Шаховский В. И. Эмоции во лживой коммуникации. *Язык, сознание, коммуникация*. Москва, 2005. Вып. 30. С. 133-145.
65. Шаховский В.И. Человек лгущий в реальной и художественной коммуникации. *Человек в коммуникации: аспекты исследования*. Волгоград, 2005. С. 173-204.
66. Юревич М. В. Феномен брехні та його інтерпретація у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2012. №42. С. 493-501.
67. Deutsche Gegenwartssprache: Tendenzen und Perspektiven. Berlin, 1990. 420 S.
68. Die Lüge: in psychologischer, philosophischer, juristischer, pädagogischer, historischer, soziologischer, sprach- und literaturwissenschaftlicher und entwicklungsgeschichtlicher. Leipzig: Betrachtung., 1927. 826 S.
69. Diez S. Die Kunst des Lügens. Stuttgart, 2017. 203 S.
70. Diez S. Der Wert der Lüge. Über das Verhältnis von Sprache und Moral. Paderborn: Mentis, 2002. 244 S.

71. Dönninghaus, S. Sprache und Täuschung: Ein Beitrag zur lexikalischen Semantik des Russischen unter Berücksichtigung kognitionstheoretischer Überlegungen. Wiesbaden, 1999. 37 S.
72. Essen O. Grundzüge der hochdeutschen Satzintonation Düsseldorf, Henn, 1964. 124 S.
73. Fischer E. Manipulative Sprache in Leitartikeln der BRD-Presse. *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung*. Berlin, 1985. Band 38. Heft 4. S. 345-359.
74. Giese B. Untersuchungen zur sprachlichen Täuschung. Tübingen, 1992. 187 S.
75. Heringer H. J. Über die Mannigfaltigkeit der Lügenbeine. Mannheim, Wien, Zürich. 34 S.
76. Hillegeist K. Umsetzung von Sprechintentionen über Intonation. Muttersprache. Wiesbaden, 2006. № 3. S. 193-203.
77. Kohler K. J. Einführung in die Phonetik des Deutschen. Berlin: Erich Schmidt, 1995. S. 110-134, S. 192-200.
78. Lügen erkennen: So entlarvst du Schwindler. URL:
<https://www.desired.de/liebe/dating/koerpersprache/luegen-erkennen>.
79. Petzi E. Eduard Mörikes Kunst der schönen Täuschung. Frankfurt, 2004. 315 S.
80. Stiegnitz, P. Die Lüge – das Salz des Lebens: ein Essay. Wien, 1997. 182 S.
81. Weinrich H. Linguistik der Lüge. Heidelberg, 1966. 74 S.